

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 50, юли 2020 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.

В настоящия петдесети бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през юли 2020 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ПРАВО НА ЖИВОТ	13
3. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ.....	14
4. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ	16
5. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	17
6. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	20
7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ	23
8. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА	28
9. СВОБОДА НА ПРИДВИЖВАНЕ.....	30
10. ДРУГИ ПРАВА	31
Право на ефективно средство за защита	31
Повторно осъждане или наказание.....	32
Право на свободни избори.....	33
Право на индивидуална жалба	38
Забрана за колективно експулсиране	39
Ограничаване на правата за цели, различни от предвидените в Конвенцията.....	45

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

При дела, заведени от акционери срещу актове, засягащи компаниите, в които имат акции или дялове те могат да се считат за жертви на нарушение на Конвенцията само, ако компанията и нейните акционери са толкова тясно свързани, че би било изкуствено да се прави разлика между тях или когато това се налага поради изключителни обстоятелства, пречатващи компаниите да подадат жалби до Съда от свое име.

При изменение на законодателството, с което се въвежда сериозен централизиран контрол върху банките от страна на властите и се ограничава тяхната оперативна самостоятелност акционерите нямат статут на жертва по смисъла на чл. 34 от Конвенцията.

Решение на Голямото отделение по делото [Albert and Others v. Hungary \(no 5294/14\)](#)

Фактите: Жалбоподатели са 237 физически лица-акционери в две банки Kinizsi Bank Zrt. (“Kinizsi Bank”) и Mohácsi Takarékszövetkezet Bank Zrt. (“Mohácsi Bank”). Към датата на подаване на жалбата до Съда (10 януари 2014 г.) те притежавали общо 98.28% от акциите в Kinizsi Bank и 87.65% от акциите в Mohácsi Bank. Най-големият акционер в Kinizsi Bank притежавал 25 % от акциите при средно 0.015 % от акциите на акционер. В Mohácsi Bank най-големият акционер притежавал 16 % от акциите, а средния акционер – 0.016 %. Двете институции били основани през 1958 г. като спестовни кооперативи, а през 2006 г. и 2008 г. били преобразувани в акционерни дружества и получили лиценз за банкова дейност.

През 1993 г. всички спестовни кооперативи, включително предшествениците на Kinizsi Bank и Mohácsi Bank, преминали през доброволна интеграция, която целяла да подобри пазарното положение и финансовата стабилност на кооперативите. Основните институции на интеграцията били Националната асоциация на спестовните кооперативи, Спестовната банка и Националният фонд за защита на спестовните кооперативи. Спестовната банка била основава през 1989 г. като търговска банка със стратегическата цел да осигури подкрепа за спестовните кооперативи. През 2012 г. Спестовната банка непряко била придобита от унгарската държава.

На 13 юли 2013 г. влязъл в сила Закона за интеграцията на кооперативните кредитни институции и изменение на някои закони, уреждащи икономически въпроси („**Закона за интеграцията**“). Законът за интеграцията бил изменен в няколко отношения, считано от 30 ноември 2013 г. със Закона за изменение на някои закони относно интеграцията на кооперативни кредитни институции („**Измененията**“). Законът за интеграцията и Измененията отменили доброволната интеграция от 1993 г. и на нейно място въвели принудителна интеграция на кооперативите под контрола на държавата. Например,

- била въведена задължителна интеграция ръководена от новосъздадената Организация на кооперативните кредитни институции („**Организацията по интеграцията**“);
- били създадени държавни Унгарски пощи, като нов акционер в Спестовната банка с пакет акции от 20 %;
- икономическата независимост и автономия на бившите спестовни кооперативи, включително Kinizsi Bank и Mohácsi Bank, били ограничени;
- били предвидени възможни ограничения на правата на членовете и акционерите на спестовните кооперативи и банки, попадащи

в приложното поле на Закона за интеграцията.

Относимите аспекти на интеграцията са разгледани подробно от Съда в решението му.

Решението:

I. Предварителни въпроси

A. Искане за заличаване на жалбата от списъка на делата

96-100. Четирима от жалбоподатели са уведомили Съда, че не желаят да продължат да поддържат жалбата и по отношение на тези лица Съдът е заличил жалбата от списъка на делата на основание чл. 37 (1) от Конвенцията.

B. Предмет на делото пред Голямото отделение

101-102. Съдът отбелязва, че в основата на делото стои оплакването на жалбоподателите, че в резултат на Закона за интеграцията и Измененията те, като група акционери, притежаващи контролен пакет акции, са понесли окончателна и драстична загуба на контрол и надзор върху Kinizsi Bank или Mohácsi Bank в полза на Организацията по интеграцията и Спестовната банка. Не се твърди, че въпросната намеса е нанесла пряка икономическа вреда на бизнеса на банките. Жалбоподателите не се оплакват и от конкретни действия от страна на Организацията по интеграцията и Спестовната банка.

103-105. Съдът отбелязва оплакването на жалбоподателите по чл. 14 от Конвенцията и напомня, че компетентността на Голямото отделение е ограничена от решението на Отделението по допустимостта на жалбата, с което обаче жалбата е била обявена за допустима единствено по отношение на оплакванията по чл. 1 от Протокол № 1. Ето защо, Съдът приема, че оплакването на жалбоподателите по чл. 14 е извън компетентността на Голямото отделение и продължава да разглежда оплакванията по чл. 1 от Протокол № 1.

II. Твърдяното нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията

106. Жалбоподателите повдигат оплаквания от последиците на Закона за интеграцията и Измененията върху правото им да влияят върху поведението и политиката на банките, в които притежават акции. По-специално те считат, че законодателството прекомерно се е намесило в правото им да приемат и изменят устава на банките, да приемат годишни отчети, да назначават членовете на съвета на директорите, да определят капитала или изплащането на дивиденди. Съгласно новото законодателство, тези въпроси подлежали на одобрение от страна на две институции, които изначално били контролирани от държавата.

A. Решението на Отделението

107. Отделението е приело, че предвид предмета на оплакванията, спорното законодателство не е довело до намеса в правата на жалбоподателите, че поради тази причина те не могат да твърдят, че са жертва на твърдените нарушения и че не е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

B. Становищата на страните

108-112. Жалбоподателите поддържат, че Законът за интеграцията пряко е засегнал тяхното право на собственост като акционери и, алтернативно, че обстоятелствата по случая налагат прилагането на принципа за вдигане на корпоративната завеса (принципът, отнасящ се до преценка на отговорността или интересите на акционерите вместо тези на компанията). Жалбоподателите твърдят, че правото да определят и да влияят върху процеса на вземане на решения и стратегията е било съществен елемент от правото да управляват, което те са упражнявали посредством гласуване в общото събрание на акционерите. Правилата, установени със Закона за интеграцията, са предвиждали пълен контрол върху банките от страна на институциите по интеграцията, което заедно с постоянната заплаха от изключване са довели до положение, в което банките по същество са били принудени да действат като клонове на Спестовната банка, контро-

лирана от Организацията по интеграция, и в крайна сметка от държавата. Жалбоподателите твърдят още, че акциите им са се обезценили непосредствено след влизане в сила на Закона за интеграцията.

113-118. Правителството оспорва положението на жертва на жалбоподателите като твърди, че случаят касае правата на банките като самостоятелни правни субекти. Правителството поддържа, че правата на жалбоподателите да влияят върху работата на банките не са били ограничени, както и че никой от жалбоподателите самостоятелно не е имал доминантно положение, за да може ефективно да постигне желан резултат в общото събрание на акционерите. Правителството оспорва и твърдението за намаляването на стойността на акциите на жалбоподателите.

С. Преценката на Съда

119. Съдът счита, че следва да разгледа въпроса дали жалбоподателите са били жертва на нарушение по смисъла на чл. 34 от Конвенцията, тъй като спорното законодателство е касало основно *Kinizsi Bank* и *Mohácsi Bank*, които са избрали да не участват в производството пред Съда, а делото е било инициирано от акционерите на двете банки.

1. Общите принципи по отношение на статуса на жертва на акционерите

120-121. Съдът напомня, че съгласно чл. 34 от Конвенцията, жалбоподателите не могат да правят оплаквания срещу разпоредби на вътрешното право, национална практика или публични актове само защото те изглежда, че противоречат на Конвенцията. Съответно, за да може да подаде жалба в съответствие с чл. 34, лицето трябва да може да покаже, че е било пряко засегнато от спорната мярка. Това е от съществено значение за прилагането на защитния механизъм на Конвенцията, макар този критерий да не трябва да се прилага строго, механично или без гъвкавост по време на производството (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania* [GC], no. 47848/08, §§ 101 и 96).

122-125. В случаите на дела, заведени от акционери в компания, Съдът счита за съществено да се разграничат оплакванията, направени от жалбоподателите срещу мерки, засягащи техните права като акционери, и тези срещу актове, засягащи компаниите, в които те имат акции или дялове (*Lekić v. Slovenia* [GC], no. 36480/07, § 111). В първата група, жалбоподателите могат да се считат за жертва по смисъла на чл. 34 от Конвенцията. В тези случаи разграничението между правата на компанията и на акционерите се запазва и компанията, като правен субект, не се засяга, тъй като оплакванията и анализа по същество на Съда касаят правата и положението на акционерите, а не тези на компанията (*Shesti Mai Engineering OOD and Others v. Bulgaria*, no. 17854/04, §§ 80-92). Във втората група случаи, общият принцип е, че акционерите не могат да се считат за жертва по смисъла на чл. 34 от Конвенцията на действия и мерки, касаещи компанията. Този принцип оправдано може да бъде ограничен в два типа ситуации: първо, когато компанията и нейните акционери са толкова тясно свързани, че би било изкуствено да се прави разлика между тях, и, второ, когато това се налага поради изключителни обстоятелства. Съдът разглежда по-подробно горното разграничение и двата типа ситуации.

(а) Разграничението между действия и мерки, засягащи компанията, и действия, засягащи правата на акционерите като такива

126. При разграничаването на нарушението на правата на компанията и на акционерите, Съдът е изхождал от това, че концепцията на публичната компания се основава на твърдото разграничение между правата на компанията и тези на акционерите. Само компанията, която е правен субект, може да предприема действия по отношение на корпоративни въпроси. Вреда, нанесена на компанията, може индиректно да засегне нейните акционери, но това не означава, че и компанията, и акционерите имат право да търсят обезщетение. Винаги когато

интереси на акционер се засягат от мярка, насочена към компанията, от последната зависи да предприеме подходящи действия. Акт, нарушаващ само правата на компанията, не поражда отговорност към акционерите, дори ако техните интереси са засегнати. Такава отговорност възниква само ако въпросният акт е насочен към правата на акционерите като такива (*Olczak v. Poland* ((dec.), no. 30417/96, § 59).

127-130. При проверката на въпроса какво съставлява акт, насочен към правата на акционерите като такива, Съдът е отказвал да признае намаляването на стойността на акциите/дяловете като единствен решаващ фактор в това отношение (*Agrotexim and Others v. Greece*, 24.10.1995 г., § 64). Съдът е вземал предвид, че вероятният ефект от мярката не само е засягал интересите на жалбоподателя в компанията, но е бил решаващ за неговите индивидуални права (*Pokis v. Latvia* (dec.)). Делото *Agrotexim and Others* е имало за предмет градоустройствени мерки, предприети от община с цел отчуждаване на недвижим имот, който е бил собственост на дружество, изпитващо финансови затруднения. По това дело Съдът е отказал да възприеме подхода на Комисията, че нарушение на правата на компанията по чл. 1 от Протокол № 1, което води до намаляване на стойността на акциите/дяловете, автоматично води и до нарушение на правата на акционерите. По делото *Olczak*, по което жалбоподателят се е оплакал, че акциите му са били изцяло обезценени от назначените синдици, Съдът е почертал, че този случай се различава от делото *Agrotexim and Others* в един много важен аспект, а именно естеството на мярката. По делото *Agrotexim*, предприетите мерки са били такива, че компанията е била пряка тяхна жертва, докато по делото *Olczak* спорните мерки са се изразявали в обезсилване на определени акции, включително тези на жалбоподателя, и по този начин те са били насочени пряко към

правата на жалбоподателя като акционер. Нещо повече, по делото *Agrotexim* спорните мерки са били увреждащи за компанията, докато тези по делото *Olczak* са целели да защитят банката от неплатежоспособност, т.е. банката се е облагодетелствала от тях, а интересите на жалбоподателя са пострадали.

131-132. В поредица от предходни и последващи дела, по които жалбоподателите-акционери са се оплаквали от мерки, които пряко и негативно са засягали правата, предоставени от акциите, или упражняването на тези права, институциите по Конвенцията имплицитно са признавали статуса на жертва на жалбоподателите, като са приемали делото за разглеждане без да навлизат в подробно обсъждане (*Erbs v. France*, no. 23313/94; *Reisner v. Turkey*, no. 46815/09, § 45, и *Zülfikari v. Turkey*, nos. 6372/05 and 52543/07, § 47). От тези дела се налага извода, че Съдът е бил готов да намери намеса в правото на ползване на собствеността, когато спорните мерки пряко и негативно са засягали собствеността на жалбоподателите върху акциите или свободата да се разпореждат с тях (*Offerhaus and Offerhaus v. the Netherlands* (dec.), no. 35730/97; *Soyuer and Others v. Turkey* (dec.), no. 49445/07; *Melo Tadeu v. Portugal*, no. 27785/10, § 75; *Reisner*, § 45; и *Zülfikari*, § 47), или са задължавали жалбоподателите да продадат акциите си (*Kind v. Germany*, no. 44324/98), или когато мерките са довели до намаляване на правомощията на акционерите да влияят върху компанията в сравнение с другите акционери (*Sovtransavto Holding v. Ukraine*, no. 48553/99, § 92), да действат като управители на компанията (*Erbs*, цитирано по-горе) или да гласуват (*Shesti Mai Engineering OOD and Others v. Bulgaria*, no. 17854/04, § 80).

133-134. Съдът счита, че горните решения са последователни и могат да бъдат разглеждани като илюстрация на общите принципи, установени по делата *Agrotexim*

and Others и *Olczak*, основно на мерки, насочени срещу правата на жалбоподател като акционер, които трябва да бъдат разграничени от нарушенията на правата на компанията на мирно ползване на собствеността. Като се имат предвид мотивите в тези пилотни решения и също и горната практика, Съдът приема, че актовете, засягащи правата на акционерите, се различават от мерките и производствата, засягащи компанията, както по естеството си, така и по твърдяното пряко и лично въздействие върху правата на акционерите и надминават простото смущаване на интересите на акционерите в компанията посредством засягане на позицията им в управленската ѝ структура.

(б) Преглед на делата, по които компанията и нейните акционери са толкова тясно свързани един с друг, че би било изкуствено да се прави разграничение между тях

135-136. Макар компаниите със самостоятелна правосубектност обичайно да не се идентифицират с техните акционери, в някои предишни дела Съдът е приемал, че има случаи, в които би било безцелно да се прави разграничение между тях и е допускал до разглеждане жалби на акционери за производства или ситуации, засягащи техните компании. Например, по делото *Pine Valley Developments Ltd and Others* (29.11.1991 г., § 42), по което третият жалбоподател (г-н Хейли) е бил единствен акционер във втория жалбоподател (Healy Holdings), който изцяло е притежавал първия жалбоподателя (Pine Valley), Съдът е приел, че Pine Valley и Healy Holdings не са нищо повече от средства, посредством които г-н Хейли е предложил да реализира инвестицията. Съдът подчертава, че причината за признаване на статус на жертва в подобни случаи е това, че не съществува опасност от различия в становищата на акционерите или между акционерите и съвета на директорите по отношение на наличието на нарушение на Конвенцията или на най-подходящия начин за реакция срещу такова нарушение (*Ankarcrona v. Sweden* (dec.), no. 35178/97).

137. Тази група включва дела, заведени от акционери в малки или семейни компании и съдружия, основно когато едноличният собственик е направил оплаквания срещу мерки, предприети по отношение на компанията (*Yarrow and Others v. the United Kingdom*, no. 9266/81, където статусът на жертва на първия жалбоподател, който е бил едноличен собственик на капитала, е бил приет без обсъждане на въпроса; *Dyrwold v. Sweden*, no. 12259/86; *S.C. Fiercolect Impex S.R.L. v. Romania*, no. 26429/07, §§ 38-41; *Vujović and Lipa D.O.O. v. Montenegro*, no. 18912/15, §§ 29-30; *Vladimirova v. Russia*, no. 21863/05, §§ 40-41) или където всички акционери на малко съдружие са сезирали Съда като жалбоподатели (*Jafarli and Others v. Azerbaijan*, no. 36079/06, §§ 38-42). Тя включва още случаи, по които един акционер в семейна фирма е подал жалба по Конвенцията, докато останалите акционери поне не са възразили срещу нея (вж. *Khamidov v. Russia*, no. 72118/01, §§ 123-126; *Kin-Stib and Majkić v. Serbia*, no. 12312/05, § 74; *Rysovskyy v. Ukraine*, no. 29979/04, §§ 46-49; и *KIPS DOO and Drekalović v. Montenegro v. Montenegro*, no. 28766/06, §§ 86-87).

(с) Делата, при които са налице изключителни обстоятелства, препятстващи компаниите да подадат жалби до Съда от свое име

138. Преди всичко, Съдът напомня изводите си в решението по делото *Lekić v. Slovenia* [GC] (no. 36480/07, §§ 111 и 115), в което е обяснил значението на принципа, отнасящ се до вдигане на корпоративната завеса и е цитирал решението *Agrotexim and Others*, където е приел, че само изключителни обстоятелства могат да оправдаят прилагането на този принцип. Този извод Съдът е направил във връзка с въпроса дали акционер може при определени обстоятелства да твърди, че е жертва по смисъла на чл. 34 от Конвенцията в резултат на действия, насочени срещу собствеността на компанията. Мотивите на Съда почиват върху аргумента, че тъй като компаниите са самостоятелни правни субекти, те, а не акционерите, могат да подават жалби до Съда за нарушение на чл. 1 от Протокол № 1, освен ако поради изключителни обстоятелства компанията не е в състояние

да направи това. Съдът е отбелязал, че върховните съдилища на някои държави членки на Съвета на Европа са възприели същата линия и че принципът също е бил потвърден от Международния съд към ООН по делото *Barcelona Traction, Light and Power Company Limited (ICJ Reports 1970, стр. 39-40, §§ 55-58)* по отношение на дипломатическата защита на компаниите.

139-141. Така, в определени случаи Съдът може да игнорира самостоятелната правосубектност на компанията и да допусне жалби на акционери относно права на компанията. Изключителният характер на обстоятелствата, които могат да наложат това решение, зависи от това дали компанията е възпрепятствана да подаде жалба до съда от свое име (*Centro Europa 7 S.R.L. and Di Stefano v. Italy [GC], 38433/09, §§ 92-95*). Съдът, обаче, изхожда от позицията, че когато компанията е управлявана от своя управителен орган, надлежно назначен от компетентните органи на компанията, този управителен орган трябва да направи релевантните оплаквания и тези дела трябва да бъдат заведени от името на компанията, а не от името на управителя. Като правило Съдът е отказвал да разглежда дела, заведени от акционери. По множество дела, заведени от компании и акционери, Съдът е допускат жалбите само по отношение на компаниите и е обявявал за недопустими останалите поради липса на правен интерес.

142-143. В множество дела, касаещи компании, по отношение на които е бил наложен известен външен надзор или контрол поради финансови или други затруднения, Съдът е разрешавал въпроса за положението на жертва на акционерите посредством детайлна проверка на твърдяното затруднение на компанията да заведе производство по Конвенцията от свое име. В някои случаи, Съдът се е съгласявал с доводите на жалбоподателите и е признавал, че изключителни обстоятелства са

попречили на компанията да заведе дело и са позволили на акционерите да поддържат жалбата, независимо от самостоятелната правосубектност на компанията (*Credit and Industrial Bank v. the Czech Republic, no. 29010/95, § 51; Camberrow MM5 AD v. Bulgaria (dec.), no. 50357/99; Capital Bank AD v. Bulgaria (dec.), no. 49429/99 и International Bank for Commerce and Development AD and Others v. Bulgaria, no. 7031/05, §§ 90-92*). По делата в тази група, само по себе си наличието на мерки на външен надзор или контрол върху компанията общо взето е отчетено като важен, но не единствен фактор. Както Съдът е отбелязал в решението *Agrotexim and Others*, различията в мненията на отделните акционери се изострят, когато по отношение на компанията е образувано производство по несъстоятелност или друго сходно производство (включващо прехвърлянето на контрола върху фирмените въпроси на външен орган) (*Agrotexim and Others, § 65*). Въпреки това, дори тогава незачитането на самостоятелната правосубектност на компанията ще бъде оправдано само в изключителни обстоятелства, по-специално, когато е категорично установено, че компанията не е в състояние да инициира производство по Конвенцията чрез своите законни представители, определени с учредителния акт (*Agrotexim and Others, § 66*).

144-145. Що се отнася до това кои обстоятелства могат да се считат за „изключителни“, от анализа на практиката на Съда се установява, че в случаите, когато жалби на акционери са допуснати до разглеждане, те са носели тежестта да покажат, че органът, който е бил натоварен със задачата да се грижи за интересите на компанията в относимия период, не е бил в състояние или не е желал да атакува въпросното нарушение пред националните съдилища или пред Съда в Страсбург (*Agrotexim and Others, § 70*), че оплакването

по Конвенцията касае въпрос, като уволнение на редовния управител и назначаване на синдик, по отношение на който мненията на синдика и акционерите са се различавали (*Credit and Industrial Bank*, § 51 и *International Bank for Commerce and Development AD and Others*, §§ 90-92) или различни действия на синдика, засягащи интересите на акционерите (*G. J. v. Luxembourg*, no. 21156/93, §§ 23-24). Във всеки от тези случаи, въпросът е бил такъв, че неговият потенциален ефект би имал сериозно въздействие върху акционерите пряко (*S.p.r.l. ANCA and Others v. Belgium*, no. 10259/83) или непряко (*G.J.*, § 24). В светлината на горното, за да могат жалбоподателите да убедят Съда, че техните оплаквания, като акционери, по въпрос, засягащ компанията, са оправдани от изключителни обстоятелства, те трябва да посочат сериозни и убедителни причини, че е практически невъзможно или неефективно за компанията да сезира институциите по Конвенцията чрез своите органи, установени с учредителния акт, и поради тази причина те следва да бъдат допуснати да поддържат жалбата от името на компанията.

2. Прилагането на тези принципи по настоящия случай

146-147. Съдът отбелязва, че жалбоподателите, които са били акционери в две банки, са посочили три аргумента в подкрепа на своя правен интерес от жалбата. Първо, Законът за интеграцията пряко е засегнал тяхното право на собственост като акционери. Второ, Съдът би следвало да вдигне корпоративната завеса и да признае правото им да подадат жалба от името на *Kinizsi Bank* и *Mohácsi Bank*, тъй като жалбоподателите притежавали почти 100 % от акциите. Трето, жалбоподателите имали право да подадат жалбата поради високата степен на намеса на държавата в интеграцията. Съдът разглежда тези аргументи по ред.

(а) Дали Законът за интеграцията и Измененията пряко са засегнали правата на жалбоподателите като акционери

148-150. Съдът отбелязва, че Законът за интеграцията от 2013 г. *ipso jure* е превърнало *Kinizsi Bank* и *Mohácsi Bank* в членове на нова интеграционна схема, спонсорирана от държавата, и банките са били изправени пред избор между това да останат членове на Организацията или да я напуснат. При напускане е било необходимо да кандидатстват отново за лиценз за банкова дейност и също така, наред с друго, е имало изискване за увеличаване на капитала на банката. Запазването на членството, от своя страна, е изисквало банката да се съгласи на значително намаляване на оперативната ѝ самостоятелност. Предвид последиците от неспазването на изискванията на Закона за интеграцията, въпросното законодателство е било от принудителен и недобровolen характер. Изборът за запазване на членството е трябвало да бъде направен от компетентните органи на банката, т.е. общо събрание на акционерите, което в настоящия случай е включвало повечето от жалбоподателите, и управлението на банките. В крайна сметка, и двете банки са избрали да запазят членството си и в резултат на това са загубили значителна част от оперативната си самостоятелност. Правата, за които жалбоподателите твърдят, че са били изгубени, включвали възможността да приемат и изменят устава. Жалбоподателите се оплакват още от различни ограничения, касаещи одобрението на годишния финансов отчет, издаването на облигации, придобиването на капитал, назначаването на висш персонал, различни корпоративни преобразувания.

151-153. Като има предвид относимите разпоредби на националното законодателство, становищата на страните и техните изявления Съдът на първо място отбелязва, че не се спори, че Законът за интеграцията и Измененията не са уреждали пряко, дори и временно, никое от правата на жалбоподателите като акционери, нито пряко са се намесвали в упражняването на тези права. Не изглежда и спорното законодателство да е имало негативен ефект

върху бизнеса на двете банки. Примерите за ограничения, които жалбоподателите са посочили, всъщност са правомощия, които съгласно приложимото вътрешно право, са принадлежали или са били упражнявани от органите на компаниите. Нещо повече, упражняването на тези правомощия е било подчинено на различни процедурни правила, включително такива за кворум и мнозинство. Ето защо, реформата е била насочена към, и в действителност пряко е засегнала, управленските структури на двете банки, техните общи събрания на акционерите и съвети на директорите. Като последица, тези органи са изгубили окончателно значителна степен от правомощията си по управление на банките, доколкото тези правомощия са били предоставени на Организацията по интеграцията и Спестовната банка.

154-156. По отношение на правомощията на отделните акционери, всеки от тях е можел да упражни правата си по отношение на горните въпроси основно посредством участие в процеса по вземане на решения и гласуване. По този начин интересите на жалбоподателите също са били засегнати от реформата. Броят на акциите, притежавани от всеки от тях по отделно обаче не е позволявал на никой от жалбоподателите да контролира съответната банка. Предвид броя на акционерите във всяка от банките, броя акции, средно притежавани от акционер, и липсата на индикация, че в разглеждания период жалбоподателите са били обвързани от споразумение между акционерите или други средства за консолидиране на тяхното фрагментирано влияние върху общите събрания на банките, Съдът приема, че влиянието на отделния акционер във всеки един момент е било като цяло слабо. При тези обстоятелства, нищо не сочи, че правата на жалбоподателите като акционери са били цел или са били засегнати негативно от спорните мерки, които основно са се отнасяли до корпоративни въпроси. Следователно, макар реформата да е имала значителен ефект на ниво компания, нейното въздействие върху положението на отделните акционери, макар и реално, е било спорадично и непряко. Ето защо, настоящият случай следва да бъде разграничен от делата *Olczak* и *Shesti Mai*

Engineering OOD and Others, по които спорните мерки, като изкуственото ограничаване на правото на глас на акционерите или директното обезсилване на акции, или пряко са засегнали правата на жалбоподателите или са били от решаващо значение за тяхното упражняване. Съответно, Съдът приема, че спорните мерки принципно са засягали *Kinizsi Bank* и *Mohácsi Bank* и не са имали пряк ефект върху правата на жалбоподателите като акционери.

(b) Дали жалбоподателите като акционери биха могли да бъдат идентифицирани с банките

157-158. Съдът отбелязва, че двете банките са били публични компании с ограничена отговорност, с голям брой акционери и изцяло делегирано управление. По този начин, процентът акции, които жалбоподателите са притежавали в двете банки, не е от решаващо значение, тъй като те не са извършвали свой собствен бизнес посредством компанията, нито са имали пряк личен интерес от предмета на жалбата (за сравнение, *Kaplan v. the United Kingdom*, по. 7598/76). Предвид това, не може да се приеме, че компанията и нейните акционери са били така тясно свързани един с друг, че да бъде изкуствено да се направи разграничение между тях. Съответно, Съдът отхвърля този аргумент на жалбоподателите.

(c) Дали делото включва изключителни обстоятелства, които препятстват компаниите да сезират Съда от свое име

159-161. По отношение на аргумента на жалбоподателите, че правният им интерес произтича от високата степен на намеса на държавата в интеграцията, Съдът отбелязва на първо място, че не се спори, че двете банки никога не са били обект на производство по несъстоятелност или банкрут и че през разглеждания период двете банки са продължили да действат и редовното им управление е запазило позициите си. Съдът по-нататък отбелязва, че жалбоподателите общо са притежавали значителен процент от акциите с право на глас в общите събрания на двете банки и са

можели, ако такова е било желанието им, да решат банките да образуват съдебни производства от свое име. Съдът не може да приеме, че длъжностните лица, на които през разглеждания период е било възложено да се грижат за интересите на банките, не са били в състояние да сезират Съда. Що се отнася до въпроса дали банките са били препятствани да изложат случая си поради неправомерен натиск от страна на властите, Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са направили никакви конкретни твърдения за преки или скрити заплахи в този смисъл. Вместо това, те неясно са се позовали на висока степен на намеса от страна на държавата в интеграцията.

162-163. Като разглежда относимите разпоредби на вътрешното право, становищата на страните и развитието на събитията Съдът признава, че обстоятелствата около приемането и влизането в сила на Закона за интеграцията подсказват, че бъдещите членове може и да са усетили известен натиск да се присъединят към интеграционния процес. Това е видно от законовият натиск да станат членове на Организацията по интеграция, който е бил комбиниран с тежки финансови и формални условия и времеви ограничения. В допълнение, в резултат на реформата, Организацията по интеграция е придобила на вид широки правомощия по отношение на членовете си да налага санкции, включително сериозни такива, като изключване на членове и отнемане на лицензии. В същото време, според Съда, всеки натиск за присъединяване към интеграцията не може да се разбира в смисъл, че е бил предприет, за да предотврати обжалването пред съд на реформата или свързаните с нея мерки. Съдът не намира доказателства за натиск върху банките, който да им попречи да оспорят реформата. Напротив, националната правна система е предоставяла на бъдещите членове и засегнатите лица достъп до съд да оспорят реформата като цяло, както и конкретни решенията на Организацията по интеграция.

164-165. По-специално, процесното законодателство в цялост е било атакувано пред Конституционния съд, което в крайна

сметка е довело до Измененията към Закона за интеграцията. Следва да се отбележи също, че доколкото реформата е подчинявала банките на надзорните правомощия на Организацията по интеграцията и Спестовната банка, решенията на тези органи не само че са подлежали на съдебен контрол от вътрешните съдилища, но тези средства са били използвани и то с успех. Предвид горните обстоятелства, Съдът не намира, че в настоящия случай са били налице изключителни обстоятелства, които са препятствали засегнатите компании да заведат дело пред Съда от свое име.

(d) Заключение

166-167. Съдът намира, че в обстоятелствата на настоящия случай оплакванията срещу Закона за интеграцията и Измененията е следвало да бъдат повдигнати от двете банки и че жалбоподателите не могат да твърдят, че са жертви на твърдяните нарушения по смисъла на чл. 34 от Конвенцията. Ето защо, Съдът не може да разгледа по същество оплакванията на жалбоподателите. Изводът на Съда не е в противоречие със стандарта, възприет в много държави членки, който въвежда тежки мерки на намеса по отношение на банките и други сходни институции, тъй като недостатъчната регулация на този сектор се счита за годна да доведе до сериозни системни рискове за икономиката.

168-169. Следователно, оплакванията на жалбоподателите са несъвместими *ratione personae* с разпоредбите на Конвенцията. Съдът напомня, че съгласно чл. 35, § 4 от Конвенцията, той може да отхвърли жалба, която счита за недопустима, във всеки етап от производството и че поради тази причина Голямото отделение може да преразгледа решение по допустимостта на жалбата. Така, Съдът обявява тази част от жалбата за недопустима.

Решението е взето с единодушие.

Процедурите за гранична проверка, разрешение или отнемане на пребиваване и разглеждане на молбите за международна закрила са били извършени от полските власти на тяхна територия, в съответствие с националното и европейско законодателство. Поради това, обстоятелствата, свързани с твърдените нарушения попадат под юрисдикцията на Полша по смисъла на чл. 1 от Конвенцията и обстоятелството, че пребиваването на жалбоподателите на полска територия е било за кратък период от време е неотнормимо.

Обжалването на решенията за връщане не предоставя суспензивен ефект върху изпълнението на мерките и следователно не представлява ефективно правно средство по смисъла на Конвенцията. (виж по-долу [„Забрана за колективно експулсиране“](#))

Решение по делото [M.K. and Others v. Poland \(nos. 40503/17, 42902/17 and 43643/17\)](#)

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

Отказът на националните съдилища да конституират жалбоподателя като частен обвинител и граждански ищец в наказателното производство, свързано с убийството на брат му е в нарушение процедурния аспект на чл. 2 от Конвенцията. Решението съдържа сравнително правен анализ на законодателството в държави членки на Съвета на Европа и анализ на Директива 2012/29/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления. Съдът заключава, че въпреки ефективността на наказателното производство, довело до осъждане на убицеца, фактът, че е било напълно невъзможно за жалбоподателя да получи обезщетение за неимуществени вреди е в нарушение на задължението на държавата да въведе ефективна съдебна система, която гарантира подходящ отговор на близките роднини на жертвата в случай на смърт.

Решение по делото [Vanyo Todorov c. Bulgarie \(no. 31434/15\)](#)

3. ЗАБРАНА НА ИЗТЕЗАНИЯТА И НЕЧОВЕШКОТО ИЛИ УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

Жалбоподателят, който изтърпява присъда доживотен затвор в затвора в гр. Пазарджик, се оплаква по чл. 3 от лошите материалните условия, в които е търпял наказанието под „строг режим“ в периода ноември 2013 г. – април 2018 г., продължителната изолация и липсата на смислени занимания. Съдът отхвърля като недопустимо поради неизчерпване на правните средства за защита, въведени с измененията на ЗИНЗС през 2017 г. за периода след тази дата и намира нарушение на чл. 3 по отношение на същите условия за периода 2013 г. - 2016 г., на основание, че съдилищата са присъдили прекомерно ниско обезщетение в размер на около 500 евро за лошите материални условия, отхвърлили са иска за липсата на съдържателни занимания и не са разгледали оплакването на жалбоподателя относно пълната му изолация.

Решение по делото [Dimitar Angelov v. Bulgaria \(no. 58400/16\)](#)

Отказът на граничните власти да приемат молбите за международна закрила на жалбоподателите и връщането им в трета страна, където те са изложени на риск от *refoulement* в страната си по произход, където е възможно да бъдат подложени на нечовешко

отношение е в нарушение на чл. 3 от Конвенцията. (Виж по-долу „[Забрана за колективно експулсиране](#)“)

Решение по делото [M.K. and Others v. Poland \(nos. 40503/17, 42902/17 and 43643/17\)](#)

Членове 14 и 34 от Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която неизпълнението на задължението да се предостави на кандидата за международна закрила възможност за провеждане на лично интервю, преди да бъде прието решение за недопустимост на основание на чл. 33, § 2, буква а) от тази директива, не води до отмяна на това решение и връщане на преписката на решаващия орган, освен ако тази правна уредба позволява на кандидата лично да изложи в производството по обжалване на такова решение всички свои доводи срещу посоченото решение в рамките на изслушване, при което се спазват приложимите основни условия и гаранции, прогласени в чл. 15 от споменатата директива, и макар тези доводи да не могат да променят същото решение.

[Решение на СЕС по дело С-517/17](#)

4. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

Период от 25 дни за разглеждане на жалба срещу налагане на мярка задържане под стража не отговоря на изискването по чл. 5, § 4 за произнасяне на съда в „кратък срок“. Когато съдът налага забрана за подаване на последваща жалба срещу мярката за неотклонение за определен срок, той е длъжен да обоснове необходимостта от това ограничение и неговата продължителност, за да се избегне всяко съмнение за произвол.

Съдът намира нарушение и на чл. 5, § 5, тъй като в разглеждания период ЗОДОВ не предвижда ред за обезвреда на вреди, причинени в резултат на нарушение на чл. 5, § 4; въведената през 2012 г. разпоредба няма ретроактивно действие; няма правно средство за търсене на обезщетение и в резултат на решението на ЕСПЧ.

Решение по делото [Dimo Dimov et autres c. Bulgarie \(no. 30044/10\)](#)

Извършеното в контекста на наказателно производство срещу трето лице задържане на жалбоподателите на летището е било в нарушение на чл. 5, § 1. Последващото им задържане е било в нарушение на чл. 5, § 1 (с) и § 3 поради липса на „обосновано подозрение“ в извършването на престъпление и мотивиране на съдебните решения. Нарушен е и чл. 5, § 4 поради липсата на ефективен съдебен контрол за законността на тяхното задържане. (виж по-долу [„Ограничаване на права за цели, различни от предвидените в Конвенцията“](#))

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\) \(no. 68817/14\)](#)

5. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Законодателното изискване задочно осъденият да се яви лично пред съда, за да може да обжалва присъдата, дори с риск да бъде лишен от свобода, не е в нарушение на чл. 6 от Конвенцията. Това не представлява непропорционална тежест, която може да постави под въпрос справедливия баланс между легитимния интерес от осигуряване изпълнението на съдебните решения и правото на достъп до съд, разгледано съвместно с упражнява-нето на правото на защита.

Решение по делото [Chong Coronado c. Andorre \(no 37368/15\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е панамски гражданин, живеещ в Панама и осъден задочно на лишаване от свобода в княжество Андора. Съгласно андорското законодателство, за да подаде жалба срещу присъдата, всяко лице, осъдено на първа инстанция *in absentia*, трябва първо да бъде изслушано лично от съда, който я е постановил, за да може той да се произнесе отново по основателността на обвинението, както от фактическа, така и от правна страна.

Жалбоподателят обжалвал присъдата пред Върховния съд, която съдът оставил без разглеждане, като посочил, че жалбоподателят е трябвало най-напред да се обърне с искане за преразглеждане в съдебно заседание пред постановилия присъдата първоинстанционен съд (*recurs d'audiència*) и едва при отказ от негова страна да подаде жалба. Атакувайки определението пред Върховния съд, жалбоподателят поискал висшата съдебна инстанция да повдигне въпрос за конституционност пред Конституционния съд. Върховният съд не уважил искането и отхвърлил жалбата като недопустима. Приел, че подаването на жалба в съдебно заседание, процесуална пред-поставка, която жалбоподателят не спазил, гарантирало на засегнатата страна правото

на състезателен процес и правото да представи доказателства по време на публичното заседание. Жалбоподателят подал конституционна жалба, с оплакване за нарушаване на основните му права. Конституционният съд я отхвърлил с мотива, че Върховният съд е приложил закона, а по отношение на довода на жалбоподателя, че е щял да бъде задържан, ако се яви пред първата инстанция, посочил, че това била само една възможност, тъй като съдът имал правото да отложи изпълнението на присъдата до окончателното произнасяне по искането за преразглеждане.

Решението: Жалбоподателят твърди, че е нарушено правото му на достъп до съд, тъй като явяването му пред правораздавателните органи би довело до незабавното му лишаване от свобода.

23-25. Според жалбоподателя изискването за лично явяване е непропорционално, твърде формалистично и подкопава самата същност на правото на достъп до съд, поспециално с оглед на решаващото значение на възможността за подаване на жалба от лице, осъдено на лишаване от свобода.

26-28. Правителството оспорва аргументите, като посочва, че законодателството гарантира правото на справедлив процес и личното изслушване на подсъдимия, както и че съгласно практиката на ЕСПЧ невъзможността да се развие задочно производство рискува да парализира процедурата по повдигане и поддържане на обвинението и да направи неефективни националните съдебни органи на съдебна власт.

29. В началото Съдът припомня основните принципи в материята на задочното осъждане, изведени в решението *Sejdovic c. Italie* ([GC], no 56581/00, §§ 81-95). Обикновено отказ от правосъдие е налице, когато осъденият в задочно производство, след като бъде изслушан, не може да получи ново съдебно произнасяне по основателността на обвинението срещу

него, както от фактическа, така и от правна страна, без да е установено, че се е отказал от правото си да се яви пред съда и да се защитава (*Colozza c. Italie*, 12.02.1985, § 29, *Krombach c. France*, по 29731/96, § 85) или че е имал намерение да избегне право-съдието (*Medenica c. Suisse*, по 20491/92, § 55, *Somogyi c. Italie*, по 67972/01, § 67). Не може обаче да става въпрос обвиняемият да бъде задължаван да влезе в затвора, за да се ползва от правото делото му да бъде преразгледано при спазване на изискванията на чл. 6 от Конвенцията. Това би означавало всъщност упражняването на правото на справедлив процес да се подчини на една непоносима по тежест обезпечителна мярка: личната свобода на лицето (*Krombach*, § 87). Налагането на такава тежест би било оценено като непропорционално поради нарушаване на справедливия баланс, който трябва да съществува между легитимната грижа да се осигури изпълнението на съдебните решения, от една страна, и от друга страна, правото на достъп до съд и упражняването на правото на защита (*Omar c. France*, 29.07.1998 г., § 40).

30-32. За да се приеме, че чрез действията си подсъдимият се е отказал от правото си да се яви пред съда и да се защитава, най-напред трябва да бъде установено, че той разумно е преценил последиците от едно такова свое поведение. На националните власти принадлежи правото да преценят дали посочените от подсъдимия причини на неявяването му пред съда са обосновани или дали причините за отсъствието му са били извън неговата воля. Личното явяване на обвиняемия в наказателното производство е от изключителна важност и законодателят е в правото си да въвежда санкции, които да препятстват необосновани отсъствия, стига тези санкции да не са непропорционални и обвиняемият да не е лишен от правна защита (*Krombach*, §§ 84 и 89-90, *Poitrimol c. France*, 23.11.1993, § 35). Съдът цитира също така решенията *Papon c. France* (n° 54210/00, §§ 90-94) по отношение на правото на достъп до съд; *Zubac c. Croatie* ([GC], n° 40160/12, §§ 78-79 и 80-99) по отношение на правото на обжалване; *Tolmachev c. Estonie* (n° 73748/13, §§ 47-48) по отношение на правото на адекватна защита.

33-34. В настоящия случай Съдът приема, че следва да разгледа оплакването на жалбоподателя в светлината на чл. 6, § 3 (с) във връзка с чл. 6, § 1 от Конвенцията. На първо място, Съдът отбелязва, че законодателството на Андора предоставя на всяко лице, осъдено в задочно производство от първата инстанция възможността да поиска, след като бъде изслушано, същият съд да се произнесе отново по основателността на обвинението, както от фактическа, така и от правна страна. Този път на защита е на разположение на осъдения в задочно производство, дори когато се е отказал от правото си да се яви пред съда и от правото си да се защитава или когато нарочно е извършил действия, за да избегне правосъдието. Единственото условие за преразглеждане на делото е личното явяване на лицето пред компетентния първоинстанционен съд или просто то да се намира в Андора. В този смисъл е необходимо да се уточни, че принципите, изведени в решението *Sejdovic* са приложими и в настоящия случай дотолкова, доколкото по националното право жалбоподателят може да поиска преразглеждане на делото, независимо че сам е извършил действия, за да избегне правосъдието.

35-39. В случая жалбоподателят е знаел, че срещу него се води наказателно производство, но сам е решил да не участва лично в процеса. Не му е била наложена санкция заради неявяването му по делото и е бил представляван от избран от него адвокат, който е могъл да представи всички необходими доказателства и доводи в негова защита. И макар да твърди, че не е дошъл в Андора, защото е рискувал да изгуби свободата си, според Съда интересът на държавата да осигури личното присъствие на обвиняемите в процеса има превес над техните опасения, че по този повод те биха могли да бъдат задържани. В този смисъл Съдът приема за съответстваща на чл. 6 от Конвенцията правна уредба, която задължава задочно осъдения да се яви лично пред съда, за да получи пълно преразглеждане на повдигнатите му обвинения. Състезателното начало пред първоинстанционния съд взема превес над интереса на задочно осъдения да бъде освободен от задължението да се яви лично с цел да избегне риска

да бъде задържан (*Arman Hassler c. Suisse (déc.)*, no 33050/96).

40-42. Съдът отбелязва също така, че законът допуска съдът да отложи изпълнението на наказанието и от съдебната практика е видно, че това се случва в около 80% от случаите. Тази съдебна практика свидетелства сама по себе си, че след задочното осъждане на жалбоподателят, за да бъде преразгледано делото му, както от фактическа, така и от правна страна не е било задължително той да влезе в затвора. От друга страна, за да може да има преразглеждане на делото осъденият е задължен да се яви лично пред съда. В допълнение, решението за лишаване от свобода на осъденото лице, което може да бъде взето само от съд, също може самостоятелно да бъде обжалвано пред Върховния съд. В случая жалбоподателят систематично е отказвал да се явява пред националните съдебни органи и по този начин съзнателно се е отклонил от правосъдието; той не е обжалвал наложената му мярка за неотклонение задържане под стража и не е съдействал на съдебните органи, като е отказал да се яви пред съдия в Панама с оглед на изпратената от съдия следовател от Андора международна съдебна поръчка, макар да не е бил заплашен от задържане при това явяване.

43. Поради това за Съда е ясно, че жалбоподателят не е възнамерявал нито да се яви пред съда в Андора, нито да сътрудничи на съдебните власти, и следователно се е отклонил от правосъдието (вж. *a contrario, Sanader*, § 77, където жалбоподателят не е бил уведомяван за наказателно производство срещу него и следователно нищо не е водело до извода, че той е смятал да избегне правосъдието или че недвусмислено се е отказал от правото си да се яви пред съда). С оглед на поведението си, жалбоподателят е можел разумно да предвиди правните последици, които биха настъпили за него, а именно задължението му да се върне в Андора, за да поиска ново разглеждане на делото, поради съзнателното му отсъствие по време на процеса пред първата инстанция.

44. В допълнение, в конкретния случай жалбоподателят е възнамерявал да обжалва присъдата единствено оспорвайки фактите и преценката на доказателствата, но не и във връзка с приложението на правото. Такъв тип оспорване, силно свързано с принципа на непосредственост, рискува да се обезсмисли, ако жалбоподателят не участва лично. Накрая, Съдът отбелязва, че възможността за преразглеждане на делото остава открита, тъй като жалбоподателят не се е върнал в Андора, за да му бъде връчена присъдата на първоинстанционния съд.

1-46. Съобразно фактите по делото и с оглед свободата на преценка на националните власти Съдът не би могъл да направи извод, че задължението за жалбоподателя да се яви лично представлява непропорционална тежест, която може да постави под въпрос справедливия баланс между легитимния интерес от осигуряване изпълнението на съдебните решения и правото на достъп до съд, разгледано съвместно с упражняването на правото на защита. Такава система се стреми да постигне справедлив баланс между въпросните интереси и следователно не е несправедлива, поради което Съдът намира, че не е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

Съвместното изявление на Главна прокуратура и Министерството на националната сигурност съдържа декларация за вината на жалбоподателите и нарушава презумпцията за невинност (виж по-долу [„Ограничаване на права за цели, различни от предвидените в Конвенцията“](#))

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\) \(no. 68817/14\)](#)

6. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Държавата има ограничена свобода на преценка в сферата на най-важните аспекти на личния живот, сред които е и половата идентичност. Законът за гражданската регистрация позволява на съдилищата да разглеждат по същество искане за признаване на промяна на пола и вписването на промяната, имената и ЕГН на молителя в Регистъра на населението. В мотивите на решенията си, с които отказват вписването на промяната на пола на жалбоподателя, въпреки доказаната промяна в психологическото и медицинското му състояние и семейния и социалния му живот, съдилищата не са обяснили какъв конкретно обществен интерес обоснова отказа им и не са извършили преценка за пропорционалност спрямо правото на жалбоподателя да бъде призната половата му идентичност.

Решение по делото [Y.T. c. Bulgarie \(no. 41701/16\)](#)

Присъствието на мъж полицаи в тоалетната докато тя се ползва от жалбоподателката представлява намеса в правото на личен живот. Намесата не е била необходима, тъй като нищо в обстоятелствата не е налагало присъствието на полицаи там.

Съдът приема като доказателства представените от жалбоподателката видеозаписи, макар те да не са били разгледани от националните съдилища.

Налице е нарушение на чл. 8 и по отношение на мерките по претърсване и изземване, тъй като те са били извършени в контекста на наказателно производство срещу трето лице и правителството не е доказало убедително, че властите са били водени от сочените легитимни цели, а именно подпомагане на разследването срещу третото лице и/или защита на националната сигурност. (виж по-долу [„Ограничаване на права за цели, различни от предвидените в Конвенцията“](#))

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\) \(no. 68817/14\)](#)

1) Член 4, § 1, първа алинея, буква в) от Директива 2003/86/ЕО на Съвета от 22 септември 2003 г. относно правото на събиране на семейството трябва да се тълкува в смисъл, че за малолетни или непълнолетни деца моментът, към който следва да се определи дали гражданин на трета страна или несемеен апатрид е малолетно или непълнолетно дете по смисъла на тази разпоредба, е на

подаването на заявлението за влизане и пребиваване с цел събиране на семейството, а не на произнасянето по това заявление от страна на компетентните органи на тази държава членка, евентуално след обжалване на решението за отхвърляне на такова заявление.

2) Член 18 от Директива 2003/86 във връзка с чл. 47 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не до-пуска жалба срещу отхвърлянето на заявление на малолетно или непълнолетно дете за събиране на семейството да бъде отхвърлена като недопустима единствено поради това че детето е навършило пълнолетие в хода на право-раздавателното производство.

[Решение на СЕС по съединени дела C-133/19, C-136/19 и C-137/19](#)

1) Член 2, §§ 1 и 2 от Регламент (ЕС) 2016/679 от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) трябва да се тълкува в смисъл, че предаване на лични данни за търговски цели от икономически оператор, установен в държава членка, към друг икономически оператор, установен в трета държава, попада в приложното поле на този регламент, независимо че по време на предаването или след него тези данни могат да се обработват от органите на съответната трета

държава за целите на обществената сигурност, отбраната и държавната сигурност.

2) Член 46, § 1 и чл. 46, § 2, буква в) от Регламент 2016/679 трябва да се тълкуват в смисъл, че изискваните от тези разпоредби подходящи гаранции, приложими права и ефективни правни средства за защита трябва да гарантират, че правата на лицата, чиито лични данни са предадени на трета държава въз основа на стандартни клаузи за защита на данните, се ползват с ниво на защита, което по същество е равностойно на гарантираното в Европейския съюз с този регламент, разглеждан в светлината на Хартата на основните права на ЕС. За тази цел при оценката на гарантираното в контекста на такова предаване ниво на защита трябва по-специално да се вземат предвид както договорните клаузи, угово-рени между администратора или обработващия лични данни, установени в ЕС, и получателя на предаването, установен в съответ-ната трета държава, така и, що се отнася до евентуалния достъп на публичните органи на тази трета държава до така предадените лични данни, релевантните елементи на нейната правна система, и по-специално посочените в член 45, § 2 от този регламент.

3) Член 58, § 2, букви е) и й) от Регламент 2016/679 трябва да се тълкува в смисъл, че, освен ако съществува надлежно прието от Европейската комисия решение относно адекватното ниво на

защита, компетентният надзорен орган е длъжен да спре или да забрани предаването на данни на трета държава, основаващо се на приети от Комисията стандартни клаузи за защита на данните, когато с оглед на всички обстоятелства във връзка с това предаване надзорният орган счита, че тези клаузи не са или не могат да бъдат спазени в тази трета държава и че защитата на предаваните данни, изисквана от правото на Съюза, по-специално от членове 45 и 46 от този регламент и от Хартата на основните права, не може да бъде осигурена с други средства, в случай че самият установен в Съюза администратор или обработващ лични данни не е спрял или прекратил предаването.

4) При разглеждането на Решение 2010/87/ЕС на Комисията от 5 февруари 2010 г. относно стандартните договорни клаузи при предаването на

лични данни към лицата, които ги обработват, установени в трети страни, съгласно Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, изменено с Решение за изпълнение (ЕС) 2016/2297 на Комисията от 16 декември 2016 г., с оглед на членове 7, 8 и 47 от Хартата на основните права не се установяват обстоятелства, които могат да засегнат валидността на това решение.

5) Решение за изпълнение (ЕС) 2016/1250 на Комисията от 12 юли 2016 г. съгласно Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно адекватността на защитата, осигурявана от Щита за личните данни в отношенията между ЕС и САЩ, е невалидно.

[Решение на СЕС по дело C-311/18](#)

7. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И НА РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

Свободата на изразяване е от особено значение за политиците, които представяват народа и защитават интересите му. Все пак закрилата на правото на свобода на изразяване не е неограничена, дори и по въпроси от значителен обществен интерес. Условието е лицето, което разпространява информация от обществени интерес да действа добросъвестно с цел да предостави точна и достоверна информация. Съдилищата трябва да установят „належаща обществена нужда“, която да налага защитата на правото на зачитане на репутацията пред това на правото на изразяване.

Направените от жалбоподателката изявления относно действията на двама депутати, които тя възприема като равностойни на „типичен акт на корупция чрез политическо влияние“, в подкрепа на нейна идея за несъвместимост на функциите на адвокат и член на парламента, не представляват злонамерена неоправдана лична атака.

Решение по делото [Monica Macovei v. Romania \(no. 53028/14\)](#)

Фактите: По време на събитията, жалбоподателката е бивш министър на правосъдието на Румъния, действащ политик и член на Европейския парламент. На 7 септември 2009 г. два национални вестника цитирали нейно публично изказване от

предишния ден, в което тя казва, че конкретни действия на двама депутати от опозиционна партия – предоставяне на правни консултации на държавни предприятия от техните изборни райони – представлявали „типичен акт на корупция чрез политическо влияние“. Тя коментирала, че не следва да е допустимо съвместяването на работата на адвокат с функциите на народен представител и че следвало да се приеме нов закон в този смисъл. Единият от депутатите предявил иск срещу жалбоподателката за неправомерно увреждане във връзка с накърнената му репутация. Първоинстанционният съд отхвърлил иска, като постановил, че критиката към политици била в обществен интерес, а жалбоподателката упражнявала правото си на изразяване. Апелативният съд отменил решението, като приел, че изказванията излизали извън рамките на обикновена морална оценка и осъдил жалбоподателката да заплати обезщетение в размер на 2300 евро и да публикува за своя сметка решението в пет национални вестника, три от които тези с най-висок тираж. Върховният касационен съд оставил без уважение жалбите на двете страни. Той приел, че жалбоподателката е излъгала като е обвинила ищеца в корупция в ролята му на адвокат и депутат; че твърдението е било направено от бивш министър на правосъдието и прокурор по чувствителна тема в румънското общество, което е накърнило репутацията на ищеца в по-голяма степен; че жалбоподателката е престъпила границите на допустимата критика, дори и срещу политик и че присъденото обезщетение, не би възпряло жалбоподателката от извършването на подобни актове, но публикуването на решението би го направило.

Решението:

48-49. Жалбоподателката твърди, че решението на Върховния касационен съд е в нарушение на правото ѝ на свобода на

изразяване на мнение по чл. 10 от Конвенцията.

50-58. Жалбоподателката посочва, че не ищецът по делото за неправомерно увреждане е работил едновременно като адвокат и член на парламента, а другият депутат, който не е предявил иск срещу нея; че изказванията ѝ не са били насочени самостоятелно към ищеца, а са представили и публично критикували взаимноизгодните отношения между двамата депутати. Според нея тя е действала добросъвестно по въпрос от обществен интерес и изказванията ѝ са имали разумна и достатъчна фактическа обосновка. Твърденията ѝ за несъвместимост на функциите на адвокат и депутат не са целели дискредитирането на ищеца, а изтъкването на нови примери и аргументи в подкрепа на приемането на нов закон, за което тя призовавала от години.

59-68. Правителството признава намесата в правата на жалбоподателката и отбелязва, че тя не е журналист и че не е оттеглила или опровергала направените изказвания. Посочва, че властите са действали в рамките на свободата си на преценка в отговор на належаща обществена нужда. Счита, че изказванията са преминали границите на позволената свобода на изразяване по чл. 10 в контекста на публичен дебат в обществен интерес и отбелязва, че намесата от националните съдилища е била пропорционална, като се има предвид тежестта на думите на жалбоподателката в качеството ѝ на бивш министър на правосъдието.

69-71. Съдът счита, че съдебните решения представляват намеса в правото на свобода на изразяване на мнение на жалбоподателката и че тази намеса е била предвидена в закона и е преследвала легитимната цел за „защита на репутацията или правата на другите“. Съдът следва да прецени дали намесата е била необходима в едно демократично общество.

72. Съдът припомня, че правото на свобода на изразяването на мнение представлява една от фундаменталните основи на демократичното общество и едно от минималните изисквания за неговия прогрес и за правото на самоизява на всеки човек. Член 10, § 2 е приложим не само по отношение на

„информация“ или „идеи“, които се възприемат благоприятно или се считат за безобидни или безразлични, но и към такива, които обиждат, шокират или будят безпокойство. Това следва от изискванията за плурализъм, толерантност и ширококомислие, без които едно „демократично общество“ не може да съществува. Изключенията от това правило трябва да бъдат стриктни и нуждата от ограничения трябва да бъде установена убедително (вж., *Perna v. Italy* [GC], no. 488898/99, § 39 и *Paraskevopoulos v. Greece*, no. 64184/11, § 29).

73-74. В преценката си дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“ Съдът трябва да реши дали тя е отговаряла на „належаща обществена нужда“. Държавата има свобода на преценка дали такава потребност съществува, но тя върви заедно с европейския контрол, обхващащ законодателството и решенията, които го прилагат, дори те да са съдебни. Следователно Съдът е овластен да се произнесе окончателно дали наложеното ограничение е съвместимо с правото на свобода на изразяване по чл. 10, като за целта преценява дали причините, посочени от националните власти за оправдаване на намесата, са били „относими и достатъчни“ и дали мярката е била „пропорционална на преследваната легитимна цел“. Съдът следва да се увери, че националните власти са прилагали стандарти, съобразени с принципите, въплътени в чл. 10 и най-вече, че са изхождали от подходящо оценка на относимите факти. (вж. *Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France* [GC], nos. 21279/02 и 36448/02, § 45 и *Frisk and Jensen v. Denmark*, no. 19657/12, § 51).

75. Съдът посочва, че при преценката дали оспорваното изявление е било оправдано трябва да се прави разграничение между фактически твърдения и морални оценки, но дори когато едно изказване бъде определено като морална оценка, то трябва да се основава на достатъчно факти, защото в противен случай би било неприемливо (вж. *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark* [GC], no. 49017/99, § 76; *Makraduli v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, nos. 64659/11 and 24133/13, § 62; и *Paraskevopoulos*, цитирано горе, § 32). Съдът трябва да разгледа намесата в свет-лината на всички факти по делото – статута на

жалбоподателя и на ищеца в националното производство, съдържанието на изявлението, както и контекста и начина, по който то е станало публично, като отчита, че изказванията по въпроси от обществен интерес могат на това основание да бъдат определени като морални оценки, а не като фактически твърдения и че от жалбоподател, участващ в публичен дебат по важен въпрос се изисква да положи единствено дължимата добросъвестност, тъй като при такива обстоятелства задължението да доказва фактически твърдения може да го лиши от защитата по чл. 10 (вж. *Makraduli*, цитирано по-горе, § 75).

76-77. На следващо място, Съдът следва да прецени дали властите са постигнали справедлив баланс в закрилата на конкуриращите се права. За да бъде активирана закрилата по чл. 8 обаче увреждането на репутацията трябва да достига определено ниво на сериозност (вж. *Axel Springer AG*, цитирано по-горе, § 83; и *Bédat v. Switzerland [GC]*, no. 56925/08, § 72). Когато се търси баланс между правото на свобода на изразяването на мнение и правото на зачитане на личния живот, критериите, заложи в практиката на Съда, включват: (а) приноса към дебат от общ интерес; (б) колко известно е засегнатото лице и какъв е предметът на изказването; (в) предишното поведение на засегнатото лице; (г) начинът на получаване на информация и нейната достоверност; (д) съдържанието, формата и последиците от изказването и (е) тежестта на наложената санкция (вж. *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland [GC]*, no. 931/13, §§ 165-66).

78-81. Съдът отбелязва, че свободата на изразяване е важна за всеки, но е от особено значение за политиците, които представляват народа и защитават интересите му. Следователно намесата в тяхната свобода на изразяване налага внимателна преценка от страна на Съда. От друга страна обществените личности неизбежно и доброволно се излагат на обществена критика и в тази връзка следва да имат по-високо ниво на търпимост към критични коментари от частните лица. Разбира се, политиците имат право на защита на репутация си, дори когато не действат в качеството си на частни лица, но тогава тази защита трябва да бъде

балансирана с интересите от открити дискусии по политически въпроси (вж. *Lykin v. Ukraine*, no. 19382/08, § 26). Все пак закрилата на правото на свобода на изразяване по чл. 10 не е неограничена, дори и по въпроси от значителен обществен интерес. Условието е лицето, което разпространява информация от обществен интерес да действа добросъвестно с цел да предостави точна и достоверна информация (вж. *Barata Monteiro da Costa Nogueira and Patrício Pereira v. Portugal*, no. 4035/08, § 31 и *Kurski v. Poland*, no. 26115/10, § 56).

82-85. Съдът обобщава фактите по делото и отбелязва, че в изявлението си жалбоподателката определя действия на ищеца като „типичен акт на корупция чрез политическо влияние“ и че това изказване е могло не само да опетни репутацията му, но и да доведе до сериозни вреди в професионалната и социалната му среда. Поради това, Съдът счита, че изказванията са достигнали необходимото ниво на сериозност. Съдът следва да прецени дали властите са спазили справедлив баланс между правата на жалбоподателката по чл. 10 и правото на депутата на зачитане на репутацията му по чл. 8.

86-88. Съдът припомня, че начинът по който официално избрано лице изпълнява своите задължения и проблемите с неговия личен интегритет са въпроси от обществен интерес и че чл. 10, § 2 не предоставя големи възможности за ограничения върху политическата реч или дебат по въпросите от обществен интерес. Съответно свободата на преценка на властите от нуждата от намеса в правата на жалбоподателката е била ограничена. Съдът отбелязва, че първоинстанционният съд е определил изказванията на жалбоподателката като инсинуации, подлежащи на различни интерпретации от различните хора, докато по-горните съдилища са ги определили като неверни фактически твърдения. Според Съда, апелативният съд и ВКС не са представили достатъчно убедителни мотиви за тези изводи и предвид ограничената им свобода на преценка в случая, Съдът не е съгласен с техните изводи по следните съображения.

89-91. Взимайки предвид особеностите на направените изказвания, обясненията в

журналистическите публикации и противоречивите изводи на съдилищата, разгледали въпроса Съдът счита, че коментарите на жалбоподателката съдържат едновременно морални оценки и фактически твърдения. Той е убеден, че целта на жалбоподателката е била да използва като пример конкретните действия на двамата депутати, които възприемала като равностойни на „типичен акт на корупция чрез политическо влияние“, в контекста на по-широката концепция за конфликт на интереси като подкрепа на идея, която тя последователно поддържала, а именно за приемане на нов закон, който да не допуска едновременното упражняване на функциите на адвокат и на член на парламента. Въпросът е дали направените изказвания са имали необходимата фактическа обосновка. Съдът е съгласен с апелативния съд, че жалбоподателката не е доказала част от твърденията си срещу ищеца, като например, че той или кантората му са подписвали изгодни договори с държавни предприятия докато той е бил и адвокат, и народен представител. Не може обаче да се пренебрегне обстоятелството, че изказванията на жалбоподателката са били отправени общо към двамата депутати като илюстрация за вид политическа корупция, а не са целели обвиняването на двамата политици в корупция.

92-95. В тази връзка Съдът счита, че използваните от жалбоподателката изрази, макар и неподходящо силни, трябва да се разглеждат като полемични и включващи известна степен на преувеличаване. Припомня, че лицата, участващи в обществен дебат по въпроси от общ интерес, имат право на известно ниво на преувеличение и дори провокация, или казано по друг начин – да правят пресилени твърдения (вж. *Do Carmo de Portugal e Castro Câmara v. Portugal*, no. 53139/11, § 43). Предвид факта, че жалбоподателката и ищецът са били избрани от народа политици, че направените изказвания са били насочени общо към двамата депутати, контекстът, в който изявенията си били отразени в медиите, по-конкретно разпространяване на идеята за нуждата от нов закон за несъвместимост на функциите на адвокат и член на парламента, и съществуването на известна фактическа обосновка на отправените изказвания и обвинения от жалбоподателката взети

заедно, Съдът счита, че коментарите на жалбоподателката не представляват злонамерена неоправдана лична атака срещу депутата. В тази връзка Съдът припомня, че винаги трябва да се взема предвид, че политическите нападки, често засягат и личната сфера и че такива са опасностите на политиката и свободния дебат на идеи, които са гарант на демократичното общество (вж. *Lykin*, цитирано горе, § 29).

96-98. На последно място Съдът отбелязва, че предвид обстоятелствата, наложената санкция е могла да разубеди жалбоподателката от упражняването на правото ѝ на свобода на изразяването на мнение. В заключение, взимайки предвид недостатъците и пропуските в мотивите на съдебните решения, заедно с възпиращия ефект на наложената санкция, Съдът счита, че националните съдилища не са постигнали справедлив баланс между относимите интереси и не са установили наличието на „належаща обществена нужда“, която да налага защитата на правата на депутата по чл. 8 пред тези на жалбоподателката по чл. 10 от Конвенцията. Поради това, намесата в правото на свобода на изразяването на мнение на жалбоподателката не е била „необходима в едно демократично общество“ и е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Решението е взето с мнозинство пет на два гласа. В особеното си мнение, с което подкрепя решението, но изразява известни резерви към процедурата и част от мотивите съдия Wojtyczek, посочва, че заради статутът си на политик жалбоподателката не би следвало да се ползва от по-висока степен на закрила в сравнение с обикновените хора, но е на мнение, че въпреки това решението би било същото.

Според мнението на съдия Ranzoni, подкрепено от съдия Mourou-Vikström, мнозинството в настоящото дело е действало като четвърта инстанция без това да е необходимо, като е направило собствена интерпретация и оценка на фактите. Според тях дори преценката на мнозинството на приложимите критерии да е била правилна, тя не е следвало да е определяща, тъй като намирането на баланса на национално ниво и заключенията, направени от апелативния

съд и ВКС са били също така защитими или оправдани, подкрепени с относими и достатъчни мотиви. Считат, че в такава ситуация, когато е разумно мненията относно окончателната преценка да се различават, Съдът няма „силни аргументи“ да замести възгледите на националните съдилища със своите. Поради това и с оглед свободата на преценка на националните съдилища, те считат че не е следвало да бъде констатирано нарушение на чл. 10.

Съдия Mourou-Vikström допълва, че направените изказвания не са били проста критика, хипербола или преувеличение, а сериозни обвинения. Твърденията за корупция трябва да са съобразени с две правила, за да останат в обхвата на свободата на изразяване: (1) да са общи, „морални оценки“ – ако жалбоподателката просто е заклеймила практики, които са недопустими в парламента, без да назовава имена, тя нямало да се окаже от грешната страна на закона. По този начин тя е щяла да отговори на належащата обществена нужда без да засяга правата, гарантирани по чл. 8 от Конвенцията. Тя също така е могла да отнесе данните за тези корупционни практики към компетентните власти. (2) Ако изказванията са насочени, *ad hominem* и са способни да опетнят репутацията на някого, тези изказвания трябва да бъдат истина. В случая обаче властите не са установили, твърденията за доказани. В допълнение нищо по делото не показва, че съдебните органи не са извършили надлежна оценка на достоверността на твърденията. В заключение, съдията счита, че решенията на националните съдилища не могат да бъдат поставени под съмнение.

8. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

Запорирането на банковите сметки на жалбоподателите в контекста на наказателно производство срещу трето лице представлява контрол върху ползването на собствеността и е в нарушение на член 1 от Протокол № 1 (виж по-долу „[Ограничаване на права за цели, различни от предвидените в Конвенцията](#)“)

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\)](#) (no. 68817/14)

1) Член 29 от Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012, чл. 10 от Делегиран регламент (ЕС) № 241/2014 на Комисията от 7 януари 2014 г. за допълване на Регламент (ЕС) № 575/2013 по отношение на регулаторните технически стандарти за капиталовите изисквания за институциите, както и членове 16 и 17 от Хартата на основните права на ЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат правна уредба на държава членка, която забранява на установените на нейна територия кооперативни банки да отказват обратно изкупуване на инструменти на собствения капитал, но позволява на тези банки да отложат за неопределен период от време обратното

изкупуване на дела на напускащия съдружник и да ограничат изцяло или отчасти изкупуваното количество, стига наложените при упражняването на тази възможност ограничения на обратното изкупуване да не надхвърлят необходимото, от гледна точка на пруденциалното състояние на посочените банки, за да се гарантира, че емитираните от тях капиталови инструменти ще се считат за инструменти на базовия собствен капитал от първи ред, като се имат предвид по-специално посочените в чл. 10, § 3 от Делегиран регламент № 241/2014 елементи, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.

2) Член 63 и сл. ДФЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат правна уредба на държава членка, която определя праг на активите за извършване на банкови дейности от установени в тази държава членка кооперативни банки, учредени под формата на кооперативни дружества с ограничена отговорност с акции, над който тези банки са длъжни да се преобразуват в акционерни дружества, да намалят активите си под този праг или да пристъпят към ликвидация, при условие че тази правна уредба може да гарантира осъществяването на преследваните от нея цели от общ интерес и не надхвърлят

**необходимото за постигането им,
което трябва да се провери от
запитващата юрисдикция.**

[Решение на СЕС по дело C-686/18](#)

9. СВОБОДА НА ПРИДВИЖВАНЕ

Мярка посредством, която лице е лишено от документ за самоличност, като например паспорт, представлява намеса в упражняването на свободата на придвижване (виж по-долу [„Ограничаване на права за цели, различни от предвидените в Конвенцията“](#))

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\) \(no. 68817/14\)](#)

10. ДРУГИ ПРАВА

Право на ефективно средство за защита

<p>Процедурата пред Парламента на Валония предоставя адекватни и ефективни средства за защита срещу нередности в парламентарните избори. Същият подчертава, че с оглед на принципа на ефективни вътрешно-правни средства за защита следва да бъде предоставено при спорове след избори. В този смисъл, по принцип, средство за защита пред съд или орган от съдебен тип, действаш като първа инстанция или след решение на несъдебен орган, би задоволило изискванията на чл. 3 от Протокол № 1 на Конвенцията. (виж по-долу „Право на свободни избори“)</p> <p><i>Решение на Голямото отделение по делото Mugemangango v. Belgium, (no. 310/15)</i></p>	<p>Изискванията на чл. 3 от Протокол № 1 на Конвенцията за ефективни вътрешно-правни средства за защита следва да бъде предоставено при спорове след избори. В този смисъл, по принцип, средство за защита пред съд или орган от съдебен тип, действаш като първа инстанция или след решение на несъдебен орган, би задоволило изискванията на чл. 3 от Протокол № 1 на Конвенцията. (виж по-долу „Право на свободни избори“)</p> <p><i>Решение по делото M.K. and Others v. Poland (nos. 402/15)</i></p>	<p>Ефективен ефект и пресеци между правни средства за защита</p>
--	---	--

Повторно осъждане или наказание

<p>Осъждането на жалбоподателя за едно и също деяние в реданца Варова и Васкване, тъй като в на общественя ред при провеждането на сверни предсрочни фитие, на та бонни в админист лишаване от свобода и на две години лишаване от свободата унаканна е в нарушение на забраната за повторно осъждане или наказание по чл. 4, Протокол № 7 от Конвенцията. Възможно е при преследването на една и съща наказателна</p>	<p>цел държавата да предвиди „интегриран“ механизъм, включващ отделен административен и наказателен компонент, но двете производства трябва да са обединени от достатъчно тясна материална и времева връзка. В конкретния</p>	<p><i>Решение по делото Velkov c. Bulgarie (no. 34503/10)</i></p>
--	---	---

Право на свободни избори

Когато нередности при преброяването или в изборните документи са могли да се отразят на резултата от изборите, справедливата процедура за ново преброяване е важна гаранция за справедливостта и успеха на целия изборен процес. Идеята за свободни избори би била поставена пред риск само ако има доказателства за процедурни нарушения, които са в състояние да изкривят свободното изразяване на мнението на хората и оплакванията за такива нарушения не са били подложени на ефективно разглеждане на национално равнище.

Решение на Голямото отделение по делото [Mugemangango v. Belgium, \(no. 310/15\)](#)

Фактите: Според белгийския закон, компетентни да проверяват нередности при изборите са законодателните органи и юрисдикцията на външен съд или орган е изключена. През 2014 г. жалбоподателят се кандидатира за член на парламента на Валонски регион и не му достигнали 14 гласа за да бъде избран. Без да иска изборите да се анулират или да се проведат нови избори, той поиска преразглеждане на бюлетините, обявени за невалидни, увредени или спорни (повече от 23 000) в избирателния му район. Въпреки че Комитетът за разглеждане на пълномощията към Валонския парламент намерил оплакванията му за основателни и предложил ново преброяване на тези бюлетини, парламентът (който по това време още не бил сформирани) решил с обикновено мнозинство да не се съобрази с това мнение и отхвърлил жалбата на жалбоподателя като неоснователна, посочвайки, наред с останалото, че няма убедителни доказателства за нарушения по време на броенето. При това гласуване взели участие и

членовете, избрани в избирателния район на жалбоподателя, чийто избор можел да е спорен в резултат от разглеждането на оплакването. Членовете на парламента встъпили в длъжност в деня в който, разгледали жалбата на жалбоподателя.

Решението:

I. Твърдяното нарушение на чл. 3 от Протокол № 1

48-55. Жалбоподателят твърди, че отказът на Валонския парламент, който е действал едновременно като съдия и страна при разглеждането на жалбата му, да допусне ново преброяване на бюлетините, обявени за невалидни, увредени или спорни е в нарушение на правото му да се яви като кандидат на свободни избори, както гарантира чл. 3 от Протокол № 1. Сочи, че ако е било извършено такова преброяване той е щял да бъде избран за депутат.

56-60. Правителството поддържа, че твърденията от жалбоподателя грешки, не са накърнили достоверността на изборните резултати и не са попречили на народа да изрази свободно мнението си при избора на законодателен орган.

61-66. По делото са представили свои становища Венецианската комисия и правителството на Дания. В решението са цитирани редица документи, приети във връзка с демократичните избори от Венецианската комисия, Парламентарната асамблея на Съвета на Европа, ОССЕ и Комитета на ООН по правата на човека и съдържа сравнителен анализ на законодателството на 40 държави в тази област.

67-71. Съдът цитира изведените в практиката си принципи, съгласно които правата, гарантирани по чл. 3 от Протокол № 1, са от решаващо значение за създаването и поддържането на основите на ефективна и значима демокрация, регулирана от принципа на правовата държава и съответно са от първостепенно значение в системата на Конвенцията. Тази разпоредба не предвижда задължение за въздържане или ненамеса, както при повечето граждански и политически права, а за приемане от държавата, като краен гарант на плура-

лизма, на позитивни мерки за „провежда[не]“ на демократични избори за законодателния орган чрез „свободни“ избори през „разумни интервали“ „с тайно гласуване“ и „при условия, осигуряващи свободното изразяване на мнението на народа“. Член 3 от Протокол № 1 съдържа някои положителни задължения от процедурен характер, по-специално изискващи съществуването на вътрешна система за ефективно разглеждане на индивидуални жалби и жалби по въпроси, засягащи изборителните права. Съществуването на такава система е една от основните гаранции за свободни и честни избори и е важна защита срещу произвола в изборния процес (вж. *Петков и други срещу България*, № 77568/01 и 2 други, § 63). Такава система гарантира ефективното упражняване на активните и пасивните изборителни права, поддържа общото доверие в държавната администрация, отговаряща за изборния процес и представлява важно средство на разположение на държавата за постигане на изпълнението на нейното позитивно задължение за провеждане на демократични избори. Всъщност тържествено гарантираните от тази разпоредба права, биха били илюзорни, ако по време на изборния процес конкретни случаи, показващи неосигуряването на демократични избори, не могат да бъдат оспорени пред компетентен вътрешен орган, способен ефективно да се справи с въпроса. Органът трябва да може да предостави достатъчни гаранции за своята безпристрастност, като дискрецията, с която се ползва не трябва да бъде прекомерна, а да бъде дефинирана с достатъчна точност от разпоредбите на вътрешното законодателство. И накрая, процедурата трябва да бъде такава, че да гарантира справедливо, обективно и достатъчно мотивирано решение (вж. *Kovach v. Ukraine*, no. 39424/02, §§ 54-55).

72-73. Сама по себе си грешка или нередност в изборния процес не би означавала несправедливост на изборите, ако се спазват общите принципи на равенство, прозрачност, безпристрастност и независимост при организацията и управлението на изборите (вж. *Davydov and Others v. Russia*, no. 75947/11, § 287). Концепцията за сво-

бодни избори би била изложена на риск само ако има доказателства за процесуални нарушения, които биха могли да попречат на свободното изразяване на мнението на народа и когато такива жалби не са получили ефективна проверка на национално ниво (пак там, §§ 283-88). Свободата на преценка на държавите в тази област е широка, но ограничена от задължението да се зачита основополагащия принцип на чл. 3 от Протокол № 1, а именно „свободното изразяване на мнението на народа при избиране на законодателното тяло“.

74. В решението по делото *Karácsony and Others v. Hungary* [GC], nos. 42461/13 and 44357/13, (§§ 138-47) Съдът е извел принципите относно парламентарната автономия, които могат да бъдат обобщени както следва. Парламентът е уникален форум за дебати в демократичното общество, който е от основно значение (§138). Съществува тясна връзка между ефективната политическа демокрация и ефективната работа на парламента (§141). Правилата относно вътрешното функциониране на парламента илюстрират добре установения принцип на автономия на парламента. В съответствие с този принцип парламентът има право, до изключване на други правомощия и в рамките на конституционната рамка, да регулира собствените си вътрешни работи, например състава на своите органи. Това е част от „юрисдикционната автономия на парламента“ (§142). По принцип правилата относно вътрешното функциониране на националните парламенти, като аспект на парламентарната автономия, попадат в полето на преценка на договарящите държави (§143). Независимо от това, обхватът на свободата на преценка, която трябва да бъде предоставена на държавата в тази сфера, зависи от редица фактори (§144). Що се отнася до чл. 10 от Конвенцията (по която разпоредба е постановено посоченото решение), Съдът отбелязва, че преценката, с която се ползват националните власти, не е неограничена, но трябва да бъде съвместима с понятията „ефективна политическа демокрация“ и „върховенство на закона“, към които прераща преамбюлет на Конвенцията (§ 147).

75-79. Настоящият случай касае начинът, по който националните органи са разгледали жалбата на жалбоподателя. Разпределението на парламентарните места е от съществено значение, по който държавата има широка свобода на преценка, но не може да премахне надзора на Съда по въпроса дали дадено решение е произволно (вж. *Kovach*, цитирано по-горе, § 55). „[К]огато нередности при преброяването или в изборните документи са могли да се отразят на резултата от изборите, справедливата процедура за ново преброяване е важна гаранция за справедливостта и успеха на целия изборен процес (вж. *Kerimova v. Azerbaijan*, по. 20799/06, § 49). ... [И]деята за свободни избори би била поставена пред риск само ако има доказателства за процедурни нарушения, които са в състояние да изкривят свободното изразяване на мнението на хората и оплакванията за такива нарушения не са били подложени на ефективно разглеждане на национално равнище.“ Съдът следователно трябва да прецени дали твърденията на жалбоподателя са били достатъчно сериозни и защитими и, второ, дали са били ефективно разглеждани.

80-86. Съдът приема, че жалбоподателят е изложил достатъчно сериозни и защитими аргументи, които са дали основание на Комитета да препоръча ново преброяване на бюлетините, тъй като е било възможно това да повлияе на разпределението на местата в избирателния район на жалбоподателя и в други избирателни райони в същата провинция. Това обаче не означава непременно, че Валонският парламент е трябвало да подкрепи искането му за преброяване. Въпреки че новото преброяването на гласовете е важна гаранция за справедливостта на изборния процес, Съдът не трябва да определя точно какви действия следва да предприемат властите. Задачата на Съда е да провери дали правото на жалбоподателя да се кандидатира е ефективно; това означава, че твърденията му, които са били достатъчно сериозни и защитими, е трябвало да получат ефективна проверка, отговаряща на изложените по-долу изисквания.

87-89. За да прецени дали жалбата е била ефективно разглеждана Съдът препраща към цитираните по-горе принципи на парламентарната автономия, която може да се упражнява валидно само в съответствие с принципа на върховенство на правото. Настоящото дело касае спор след изборите, свързан с резултата от изборите, т.е. относно законността и легитимността на състава на новоизбрания парламент. В този контекст целта е да се гарантира, че се зачита „мнението на народа при избора на законодателното тяло“, в буквалния смисъл на израза, използван в чл. 3 от Протокол 1.

90-92. Съдът разграничава случая от редица други, в които спорът е възникнал след встъпването в длъжност, т.е. по отношение на пълноправен член на парламент след одобрението на избора му в съответствие с националната процедура (*Kart v. Turkey* [GC], по. 8917/05, *Podkolzina v. Latvia*, по. 46726/99, *Berlusconi v. Italy* (dec.) [GC], по. 58428/13, *G.K. v. Belgium*, по. 58302/10 или цитираното *Karácsony and Others*). В случая към момента на произнасянето на решенията им, Комитетът по пълномощията и Парламентът на Валония са се състояли от членове, избрани на избори, чиято валидност се оспорва от жалбоподателя. Нещо повече, по това време техният собствен валиден избор още не е бил потвърден и те не са били положили клетва, т.е. конституирането на парламента е предстояло. Съдът придава значение на този фактор при обсъждането на въпроса за парламентарната автономия.

93. Следвайки достигнатите стандарти в практиката си, за да прецени доколко ефективно са били разглеждани твърденията на жалбоподателя Съдът разглежда последователно (α) гаранциите за безпристрастност, предоставени на решаващия орган; (β) обхвата и дефиницията в закона на неговата дискреция и (γ) дали процедурата е била такава, че да гарантира справедливо, обективно и достатъчно мотивирано решение.

94-108. Относно гаранциите за безпристрастност на решаващия орган Съдът намира, че „противно на препоръките на Венецианската комисия, членовете (на

парламента), избрани от избирателния район на жалбоподателя, които са негови преки опоненти, не са били изключени при гласуването на решението на пленарния състав на валонския парламент. Следователно, това решение е взето от орган, който включва членове, чийто избор е можел да бъде поставен под въпрос, ако оплакванията на жалбоподателя се обявят за основателни и поради това техните интереси са в пряко противоречие с неговите. ... Съдът, вече се е произнасял, че лице, чийто избор за член на парламента е отхвърлен, има легитимните основания да се страхува, че като представители на други политически партии, много от членовете на органа, разгледал законността на изборите, имат противни на неговите интереси (*Grosaru v. Romania*, no. 78039/01, § 54)“. Съдът припомня, че трябва да „разгледа особено внимателно всяка мярка, която действа единствено или преимуществено във вреда на опозицията, особено в случаите, когато естеството на тази мярка засяга перспективите на опозиционните партии да вземат властта в бъдеще“ (*Tănase v. Moldova [GC]*, § 179). В настоящия случай рисковете да бъдат взети политически решения не са били избегнати от приложимите правила за гласуване. Решението по жалбата на жалбоподателя е било взето с обикновено мнозинство. Такъв регламент за гласуване е позволил на бъдещото мнозинство да наложи собствено си мнение. „По този начин, противно на препоръките на Венецианската комисия, приложеното в случая без никакви корекции правило за обикновено мнозинство не осигурява на жалбоподателя – кандидат от политическа партия, която не е била парламентарно представена в Парламента на Валония преди изборите от май 2014 г. – защита от пристрастни решения.“ Съдът заключава, че оплакванията на жалбоподателя не са били разгледани от орган, който осигурява достатъчни гаранции за безпристрастност.

109-114. По въпроса дали дискрецията на решаващия орган е ясно очертана в закон Съдът е постановявал, че дискрецията на органа, който взима решенията по изборни спорове не бива да бъде прекомерна, а следва да е ограничена и достатъчно прецизно регулирана от закона. (*Ždanoka v.*

Latvia [GC], no. 58278/00, § 108). „Макар чл. 3 от Протокол № 1 да не споменава изрично „законността“ на която да е наложена от властите мярка, принципът на върховенството на правото, като един от основните принципи на демократичното общество, е присъщ на всички разпоредби на Конвенцията (*Amuur v. France*, 25 юни 1996 г., § 50 и *G.K. v. Belgium*, § 57). Той включва задължение на държавата да създаде регулаторна рамка за гарантиране на задълженията ѝ по Конвенцията по принцип и в частност по чл. 3 от Протокол № 1 (*Paunović and Milivojević v. Serbia*, no. 41683/06, § 61).“ Като отбелязва, че Комитетът по пълномо-щията и Парламентът са единствените органи, овластени от белгийския закон за разглеждането на подобни оплаквания, Съдът посочва, че „критериите, по които Парламентът на Валония решава оплакванията като тези на жалбоподателя не са достатъчно ясно посочени от закона (*mutatis mutandis*, *Riza and Others v. Bulgaria*, nos. 48555/10, § 176)“ и че „тези разпоредби не посочват какво би било действието на решение, което обявява оплакванията за основателни – в конкретния случай при какви обстоятелства следва да се извърши ново преброяване или изборът да се обяви за невалиден“. Съдът отбелязва, че ответното правителството признава, че това е първият случай на подобно оплакване и че през 2017 г. е била приета нова процедура, която да осигури процедурни гаранции. При тези обстоятелства Съдът счита, че дискрецията на Парламента на Валония не е била ограничена и достатъчно прецизно регулирана от закона.

115-121. Съдът е постановявал и че процедурата при оспорване на избори трябва да гарантира справедливо, обективно и достатъчно мотивирано решение (*Podkolzina*, § 35 и *Davydov and Others*, § 275). Лицето, което повдига оплаквания следва да има възможност да изрази становището си и да участва в процедурата така, че да може да защити интересите си било в писмен вид или с лично явяване, за да се осигури състезателна процедура. Решението следва да съдържа мотиви, от които да е видно, че неговите аргументи са били надлежно обсъдени и им е даден съответен отговор. (*Davydov and Others*, §§ 333-34; и *G.K.*

v. Belgium, §§ 60-61). Конституцията и законите на Белгия не са съдържали подобни изисквания. Макар жалбопода-телят да е бил изслушан от Комитета и неговото решение да е било мотивирано и съобщено на жалбоподателя, това е било резултат от *ad hoc* решение на Комитета, а не на ясни и предвидими разпоредби. Нещо повече, тези гаранции са били предоставени само от Комитета, който няма компетент-ността да постанови решение, но не и от Парламента. Съдът припомня, че чл. 3 от Протокол № 1 на Конвенцията изисква гаранции, а не изявления за намерения или за практическо уреждане (на даден проб-лем) (*mutatis mutandis*, *Conka v. Belgium*, по. 51564/99, § 83). Това е една от последиците от върховенството на правото. Вярно е, че решението на Парламента на Валония съдържа мотиви, но в тях няма обяснение защо то не следва мнението на Комитета, което разглежда същите основа-ния, намира оплакването за допустимо и обосновано и препоръчва ново преброяване на бюлетините от съответния избирателен район.

122-123. На тези основания Съдът заключава, че оплакванията на жалбоподателя не са били разгледани в процедура, предоставяща адекватни и достатъчни гаранции за предотвратяване на произвола и за осигуряване на ефективното им разглеждане в съответствие с изискванията на чл. 3 от Протокол № 1.

III. Твърдяното нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 3 от Протокол № 1

124-129. Жалбоподателят се оплаква, че жалбата му до Парламента на Валония не представлява ефективно правно средство за защита. Правителството оспорва. Съдът припомня, практиката си съгласно, която ако споровете след избори са били разгле-дани от съд той не намира за необходимо да разглежда самостоятелно оплакване по чл. 13, но когато националните съдилища не са били компетентни да разгледат подобни

спорове е пристъпвал към самостоятелно разглеждане на оплакването по чл. 13.

130-131. Член 13 гарантира на наличието на национално ниво на ефективно правно средство, което да позволи разглеждането по същество на всяко „защитимо оплак-ване“ по Конвенцията и предоставянето на подходящо обезщетение. Член 13 не изисква непременно разглеждането на оплакването да бъде извършено от нацио-нален съд, но в такива случаи правомо-щията и гаранциите, които предоставя компетентният орган са от значение при преценката дали правното средство е ефективно.

132-136. В настоящия случай след като е установил нарушение на чл. 3 от Протокол № 1 оплакването на жалбоподателя е било защитимо. Съдът вече е констатирал, че процедурата пред Парламента на Валония не е предоставяла адекватни и достатъчни гаранции за разглеждането на оплакванията на жалбоподателя, следователно средството не е било ефективно, което е достатъчно за констатиране на заключение за нарушение по чл. 13.

137-139. Съдът подчертава, че с оглед субсидиарния принцип и разнообразието от избирателни системи в Европа, не е негова задача да посочва какъв вид средство за защита следва да бъде предоставено, за да бъдат удовлетворени исканията на Конвен-цията. Държавите имат широка свобода на преценка по този въпрос, който е тясно свързан с разпределението на властите. В този смисъл, по принцип, средство за защита пред съд или орган от съдебен тип, действащ като първа инстанция или след решение на несъдебен орган, би задоволило изискванията на чл. 3 от Протокол № 1 на Конвенцията.

Петима съдии са се присъединили към единодушните заключения на Съда с мотиви, различни от изразените от мнозинството.

Право на индивидуална жалба

Невъзможността на жалбоподателите да контактуват с адвоката си по времето, когато са били в затвора и спирането на неговия лиценз за адвокатска дейност е в нарушение на чл. 34 (виж по-долу [„Ограничаване на права за цели, различни от предвидените в Конвенцията“](#)).

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\) \(no. 68817/14\)](#)

Неспазването на наложените привременни мерки по чл. 39 от Правилника на Съда представлява нарушение на правото на индивидуална жалба. Държавите нямат право да заместват преценката на Съда със собствените си виждания за съществуването на реален риск от тежко и непоправимо посегателство, като само Съдът може да прецени дали наложените мерки са били спазени и да ги отмени. (виж по-долу [„Забрана за колективно експулсиране“](#))

Решение по делото [M.K. and Others v. Poland \(nos. 40503/17, 42902/17 and 43643/17\)](#)

Забрана за колективно експулсиране

Жалбоподателите са били колективно експулсирани от Полша, защото макар решенията, с които им е било отказано да влязат в Полша да са били издадени индивидуално в тях властите не са съобразили отделните молби за закрила. Версията на жалбоподателите, че са се опитали да докажат страха си от преследване в Русия е по-убедителна от тази на правителството, че става дума за икономически мигранти, тъй като е подкрепена от огромен брой независими доклади относно широко разпространената практика да се отказва достъп на чужденци, идващи от Беларус и изказвания на министри против приемането на мигранти от Чеченската република.

Решение по делото [M.K. and Others v. Poland \(nos. 40503/17, 42902/17 and 43643/17\)](#)

Фактите: Делото е образувано по съединени три жалби на общо тринадесет руски граждани от чеченски произход, от които осем са деца. И по трите жалби Съдът е постановил привременни мерки по реда на чл. 39 от Правилника на Съда, които полското правителство е искало да бъдат вдигнати, но Съдът е отказвал.

а) M.K. v. Poland, no. 40503/17

Между юни 2016 г. и юли 2017 г. г-н М.К., пътувал близо тридесет пъти до границата между Полша и Беларус за да подаде молба за международна закрила в Полша. Всеки път той информирал властите, че се страхувал за сигурността си в Чечня, тъй като там бил задържан многократно без правно основание и бил изтезаван. Разказал

за случай, в който когато бил разпитван от полицията те го измъчвали и принудили да подпише съгласие да работи като информатор, поради което го търсели и искали да го арестуват. Представил документи, удостоверяващи, че е бил измъчван и че страдал от посттравматично стресово разстройство, както и че визата му за Беларус била изтекла и не могъл да получи международна закрила там. Всеки път полските гранични власти го връщали обратно в Беларус с административни решения, на основание, че не притежавал документи, позволяващи му да влезе в държавата и че според тях се опитвал да емигрира по икономически причини. На 8 юни 2017 г., Съдът постановил привременни мерки по чл. 39 от Правилника, като задължил полските власти да не връщат жалбоподателя в Беларус, поради риск от изтезания, в случай че бъде експулсиран в Чечня. Въпреки това още същия ден г-н М.К. бил върнат обратно в Беларус. Той обжалвал решението за връщане, което било потвърдено от началника на гранична полиция. Производството по обжалване пред съда във Варшава е висящо. На следващия ден жалбоподателят отново се върнал на границата, като представил писмото от Съда. Полицаяте конфискували това писмо и го разпитвали за това кой му помагал в процедурите. Правителството на два пъти поискало от Съда да прекрати действието на привременните мерки, което Съдът отказал. На неуточнена дата жалбоподателят напуснал Беларус поради страх от депортиране в Чечня. В момента той живее в Сибир.

б) M.A. and Others v. Poland, no. 42902/17

Жалбоподателите са семейство с пет деца. През април 2017 г. на два пъти направили опит да подадат молба за международна закрила пред полските власти на границата между Полша и Беларус на основание опасения за сигурността си в Русия. Бащата посочил, че в Чечня бил принуждаван от властите да стане информатор и след като отказал няколко пъти, бил измъчван и бит в

полицейското управление. Семейството обяснило, че не могат да останат в Беларус, тъй като визите им са изтекли и няма да получат закрила в тази страна. Граничните власти издали решения за отказ, определяйки ги като икономически мигранти. По същото време на жалбоподателите било отказано да преминат и границата на Беларус с Литва, като по направените в тази връзка оплаквания през 2018 г. има решение на Съда (№ 59793/17). На 16 юни 2017 г. Съдът наложил привременна мярка по чл. 39 от Правилника, като задължил полските власти да не връщат семейството, но още същия ден те били върнати обратно в Беларус. На 20 юни 2017 г. семейството се завърнало на границата, като представили молба за международна закрила и писмото от Съда с информацията за наложените привременни мерки, но отново били върнати в Беларус. До декември 2017 г. жалбоподателите направили още няколко неуспешни опита да преминат полската граница. Съдът на няколко пъти е продължил действието на привременните мерки. През декември 2017 г. семейството се завърнало в Смоленск, Русия, където бащата веднага бил задържан и върнат обратно в Чечня. Майката и децата се върнали в Беларус и на 7 януари 2018 г. при пореден опит да влязат в Полша били настанени в приемателен център за бежанци. През февруари 2018 г., след като бил бит сериозно, бащата бил освобден от чеченските власти и през март 2018 г. се събрал със семейството си в бежанския лагер. По време на процедурата по разглеждането на молбите за международна закрила семейството заминало за Германия. През юни 2018 г. германските власти поискали жалбоподателите да бъдат върнати в Полша на основание Регламент Дъблин III. Според представената пред Съда информация семейството все още не е прехвърлено в Полша.

в) *M.K. and Others v. Poland*, no. 43643/17

Жалбоподателите са семейство с три деца. Между септември 2016 г. и юли 2017 г. те направили дванадесет опита да влязат в Полша от Беларус, за да подадат молба за международна закрила. Бащата споделил, че е бил отвлечен, задържан и измъчван в Чечня във връзка с изчезването на близък

роднина на Рамзан Кадилов, ръководител на Чеченската република. След това той се укривал, а неговата съпруга била тормозена и заплашвана, като в един от случаите тя била отвлечена и задържана за 24 часа. На 20 юни 2017 г. Съдът наложил привременна мярка по реда на чл. 39 от Правилника. Въпреки това семейството било върнато в Беларус още на същия ден. Жалбоподателите направили още седем опита да влязат в Полша, като във всичките случаи носели копие на писмото от Съда и писмена молба за международна закрила, но отново били връщани. На неуточнена дата семейството напуснало Беларус и се укрило поради риск да бъдат открити от чеченските власти.

Решението:

I. По допустимостта

118-125. Правителството възразява относно териториалното приложение на чл. 1 от Конвенцията, като отбелязва, че жалбоподателите не са били допуснати легално на територията на Полша, пребивавали са там за кратък период от време и юрисдикцията на държавата се разпростира само до решенията за отказ за влизане. Жалбоподателите отбелязват, че те са били проверявани на 2600 метра от границата навътре в Полша и властите са имали пълната юрисдикция по отношение на чужденците, опитващи се да влязат в страната.

126-132. Съдът припомня, че за да са приложими разпоредбите на Конвенцията е необходимо упражняването на юрисдикция, която по смисъла на чл. 1 е предимно териториална. В тази връзка, Съдът е отбелязвал, че изключения от териториалното схващане за понятието „юрисдикция“ са допустими само в изключителни случаи, при които действията на държавите са извършени или имат въздействие извън техните територии (*Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [GC]*, № 48787/99, § 314). В настоящия случай, Съдът отбелязва, че процедурите за гранична проверка, разрешение или отнемане на пребиваване и разглеждане на молбите за международна закрила са били извършени от полските власти на тяхна територия, в съответствие с националното и европейско законодателство. Поради това, Съдът смята,

че обстоятелствата, свързани с твърдените нарушения попадат в юрисдикцията на Полша по смисъла на чл. 1 от Конвенцията и обстоятелството, че пребиваването е било за кратък период от време е неотнормимо към този въпрос.

133-141. Правителството твърди, че жалбите са недопустими поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателите не са обжалвали решенията за отказ за влизане в страната. Жалбоподателите сочат, че обжалването на решенията за отказ не представлява ефективно средство за защита и не са имали достъп до други средства.

142-144. Съдът припомня, че средството за защита следва да е ефективно както на практика, така и по закон, независимо от изхода за жалбоподателя. Такова средство задължително изисква внимателно критично разглеждане от страна на националните власти (вж. *Shamayev and Others v. Georgia and Russia*, № 36378/02, § 448), независим и подробен преглед на всяко твърдение, че съществува съществено основание за страх от риск от отнасяне в нарушение на чл. 3 (вж. *Jabari v. Turkey*, № 40035/98, § 50) и особено бърза реакция (вж. *Bati and Others v. Turkey*, № 33097/96 и 57834/00, § 136). Изисква се и лицето да има достъп до средство с автоматичен суспензивен ефект (вж. *Conka v. Belgium*, № 51564/99, §§ 81-83; *M.S.S. v. Belgium and Greece* [GC], № 30696/09, § 293). Съдът посочва, че тези принципи са приложими и по чл. 4 от Протокол № 4 от Конвенцията.

145-149. В настоящия случай трябва да се изследва ефективността на средствата за защита във връзка с връщането на всички жалбоподатели от границата без достъп до производство за международна закрила. Като има предвид твърденията на жалбоподателите за риск от непозволено третиране по чл. 3 от Конвенцията, в случай че бъдат върнати в Беларус, Съдът отбелязва, че обжалването на решенията за връщане не спира изпълнението на мерките и следователно не представлява ефективно правно средство по смисъла на Конвенцията.

II. Твърдяното нарушение по чл. 3 от Конвенцията

150-151. Жалбоподателите твърдят, че в резултат от това, че са били върнати в Беларус, от където вероятно са щели да бъдат върнати в Русия, те са били изложени на риск от изтезания или нечовешко или унижително отнасяне в Чечня и че отношението на полските власти към тях спрямо ситуацията е било унижително.

152-165. По първото оплакване по чл. 3, жалбоподателите отбелязват, че действията на полските власти са били в нарушение на принципа *non-refoulement*, тъй като Беларус не е била сигурна страна за бежанци от Русия, поради риск от връщане в Чечня. Всичките те са били изложени на риск от посегателства в Чечня, за което са представили на властите писмени становища и медицински документи. Правителството твърди, че е изпълнявало задълженията си за граничен контрол като външна граница на ЕС и че в нито една от молбите на жалбоподателите нямало посочени основания за предоставяне на международна закрила, поради което те не са били препратени на компетентните органи. На следващо място отбелязва, че Русия е страна по Конвенцията и е задължена да гарантира правата на жалбоподателите.

166-170. Съдът отбелязва фундаменталната важност на забраната по чл. 3 от Конвенцията и нейният абсолютен характер. Принципът *non-refoulement* е приложим в случаите на лица, търсещи международна закрила, като е особено важно дали съществуват ефективни гаранции срещу произволно връщане в държавата, от която жалбоподателят се опитва да се спаси. Съдът отбелязва и че депортирането в държава, в която има риск от посегателства в нарушение на чл. 3 задължава държавите да не изпълняват тази мярка. По отношение на търсещите международна закрила, Съдът посочва, че те трябва да представят молбите си възможно най-бързо, заедно с причините и доказателствата за техните твърдения, а на историите им трябва да се гледа с доверие, предвид уязвимата им ситуация (*F.G. v. Sweden* [GC], № 43611/11, §§ 113 и 125).

171-173. Следва да се прави разграничение в задълженията за държавите по отношение на това дали експулсирането е в държавата по

произход или в трета държава с оглед на задълженията по чл. 3 от Конвенцията. Когато властите връщат чужденец, без да разгледат молбата му за закрила, те трябва да съобразят дали той би имал достъп до такава процедура в приемащата държава. Тази процедура във всички случаи трябва да го предпазва от нарушение на принципа *non-refoulement*, като в противен случай връщането би било в противоречие с чл. 3 от Конвенцията (*Ilias and Ahmed v. Hungary* [GC], № 47287/15, §§ 131, 134).

174-177. Съдът отбелязва, че от редица източници е видно, че на границата между Полша и Беларус е съществувала системна практика за неправилно отразяване на обстоятелствата в молбите за международна закрила, поради което приема версията на жалбоподателите, че действително са поискали убежище в Полша. Съдът не приема тезата на правителството, че жалбоподателите не са представили на границата множеството документи и молбите за закрила, които са представили на всеки един етап от производството пред ЕСПЧ, вкл. при искането за налагане на привременни мерки. Версията на жалбоподателите се подкрепя и от факта, че те са правили множество опити да преминат границата и са ползвали помощта на полски и беларуски адвокати за подготовката на молбите за закрила. Съдът също е изпратил на властите молбите и придружаващите ги документи при налагането на мерките по чл. 39. Така полските власти са били наясно с обстоятелствата, посочени в молбите за закрила на жалбоподателите и за техните опасения от „верижен-*refoulement*” поради липсата на ефективна процедура за закрила в Беларус по отношение на руски граждани.

178-182. Съдът счита за установено, че търсенето на закрила в Беларус в случая би било безпредметно и че полските власти са били задължени да разрешат оставането на руските граждани на тяхна територия до разглеждането на молбите им от компетентен национален орган. Предвид абсолютния характер на правото, гарантирано в чл. 3 от Конвенцията, Съдът счита за ирелевантно обстоятелството, че жалбоподателите не са притежавали документи за преминаване на границата или разрешение за пребиваване на друго

основание. Всяка държава е задължена да осигури достъп до територията си в случаите на молби за международна закрила, когато молителят твърди, че връщането му би довело до малтретиране, освен когато са предприети адекватни мерки за елиминирането на този риск. В конкретния случай Съдът отбелязва, че полските власти са могли да позволят оставането на жалбоподателите на тяхна територия, като връщането им е не е било в съответствие с международните им задължения по Кодекса на шенгенските граници, Директива 2013/32/ЕС и принципа „*non-refoulement*”, заложен в Женевската конвенция.

183-186. Съдът посочва, че рискът от малтретиране е бил съвсем реален, видно от последиците от връщането на първия жалбоподател по жалба № 42902/17 в Русия, който твърди, че там е бил задържан и измъчван. Поради горното Съдът счита, че неразглеждането на множеството молби от жалбоподателите за международна закрила представлява нарушение на чл. 3 от Конвенцията. В допълнение, с оглед на ситуацията в Беларус, като са отказали на жалбоподателите да останат на територията на Полша по време на разглеждането на молбите им, полските власти съзнателно са ги е изложили на риск от „верижен-*refoulement*” и на третиране в нарушение на чл. 3. Следователно е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Поради припокриването на фактите в основата на оплакванията Съдът не счита, че е необходимо да разгледа второто оплакване по чл. 3 относно отношението на граничните власти към жалбоподателите.

III. Твърдяното нарушение по чл. 4 от Протокол № 4 от Конвенцията

188-196. Жалбоподателите се оплакват, че са били подложени на колективно експулсиране на чужденци. Посочват, че експулсирането, без право на среща с адвокат и без разглеждане на молбите за международна закрила на лица, влизащи от Беларус показва колективния характер на тяхното експулсиране. Позовават се на доклади на организации, изказвания в пресата и официални статистики, сочещи, че подаваните на границата молби не се разглеждали индивидуално. Правителство-

то оспорва тези твърдения, като отбелязва, че молбите се разглеждали след индивидуална преценка по отношение на всеки молител.

197-203. Съдът отбелязва, че целта на чл. 4 от Протокол № 4 е да предотврати връщането на група чужденци без да бъдат изследвани техните лични обстоятелства и без да имат възможност да представят своите аргументи пред властите. Поради това в преценката си е необходимо да изследва дали решението за връщане на чужденеца е било обосновано въз основа на преценката на неговата лична ситуация и общата обстановка по това време. Съдът припомня, че колективно експулсиране означава „всяка мярка, задължаваща чужденците, като група, да напуснат държавата, освен когато тази мярка е взета въз основа на разумно и обективно изследване на отделни случаи на всеки един от групата“. Под „експулсиране“ следва да се разбира всяка формална мярка или поведение на властите, по силата на които даден чужденец е принуден да напусне територията на държавата. Съдът пояснява, че чл. 4 от Протокол № 4 е приложим не само към чужденци, преби-ваващи на територията на страната, но и за такива, които са били спрени на тази територия и върнати обратно в страната на произход, независимо от това дали са влезли легално (вж. *Georgia v. Russia (I)* [GC], № 13255/07, §170) и за такива, които са били задържани и върнати незабавно при опит да преминат границата (вж. *N.D. and N.T. v. Spain* [GC], № 8675/15 и 8697/15, § 187). Фактът, че спрямо определен брой чужденци са издадени сходни решения не означава, че е налице колективно експулсиране, ако на всеки засегнат е дадена възможност да изложи аргументите си против експулсирането му пред компетентните власти. При преценката си Съдът отчита фактори като дали в съответното решение за връщане има позоваване на молбата за убежище (дори и ако процедурата не е приключила), дали действията по връщане на чужденците са създали сериозни пречки за контакт с адвокат и дали съответните власти са обявили публично, че предстои такава операция (вж. *Џонка*, цитирано по-горе, §§ 60-63). От значение е също дали жалбоподателите преди да бъдат подложени

ни на „автоматично връщане“ са имали ефективна възможност да поискат убежище. В допълнение, няма нарушение на чл. 4 от Протокол № 4, ако липсата на индивидуално решение за експулсиране се дължи изцяло на виновното поведение на жалбоподателя.

204-211. В настоящия случай мигрантите са достигнали сухопътна граница и са били върнати обратно в съседната държава. Те са били под юрисдикцията на полските власти и са били върнати обратно против волята им, поради което Съдът приема, че е налице „експулсиране“. При преценката дали то е било „колективно“ Съдът отбелязва, че решенията за отказ за влизане в държавата са били издадени индивидуално, но в никое от тях не са били взети предвид молбите на жалбоподателите за предоставяне на международна закрила, като властите не са им позволили да се срещнат и с адвокат. Относно поведението на жалбоподателите – те са се опитали да подадат официални молби за закрила, съобразявайки се с изискванията на полския закон. Съдът коментира и независимите доклади относно широко разпространената практика да се отказва достъп на чужденци, идващи от Беларус без значение дали те са икономически мигранти или декларират страх от преследване в страната си по произход. Изводите в тези доклади се подкрепят и от изказвания, направени от министъра на вътрешните работи, където той ясно заявява, че е против приемането на мигранти от Чеченската република. Следователно е налице нарушение на чл. 4 от Протокол № 4 от Конвенцията.

IV. Твърдяното нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 3 и с чл. 4 от Протокол № 4 от Конвенцията

212-218. Жалбоподателите твърдят, че не са разполагали с ефективно средство за защита във връзка с издадените им заповеди за връщане, които се изпълнявали незабавно, а обжалването им не се ползвало от автоматичен суспензивен ефект. Правителството отбелязва, че заповедите за връщане подлежали на обжалване пред ръководителя на Националната гранична охрана, а неговите решения – пред административния съд.

219-220. Съдът посочва, че чл. 13 е приложим, тъй като вече е установил нарушение на чл. 3 и чл. 4 от Протокол № 4. Припомня, че жалбоподателите е следвало да бъдат третирани, като лица, търсещи убежище, че личната им ситуация не е била взета предвид и че опасенията за посегателства при връщането им, в нарушение на чл. 3, не са били обсъдени от властите. Поради това и с оглед липсата на автоматичен суспензивен ефект на жалбите срещу решенията за връщане Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 3 и с чл. 4 от Протокол № 4 от Конвенцията.

IV. Твърдяното нарушение на чл. 34 от Конвенцията

221-228. Жалбоподателите твърдят, че полските власти не са се съобразили с наложените от Съда привременни мерки в нарушение на чл. 34 от Конвенцията. Правителството посочва, че държавата не е създавала пречки за упражняването на правото на индивидуална жалба на жалбоподателите.

229-234. Съдът припомня, че чл. 34 задължава държавите да се въздържат от създаването на пречки за упражняването на правото на индивидуална жалба, както и да осигурят възможността за правилното и ефективно разглеждане на жалбите, особено в случаите на уязвими жалбоподатели. Според трайната съдебна практика, неспазването на наложените привременни мерки по чл. 39 от Правилника на Съда представлява нарушение на правото на индивидуална жалба (вж. *Mamatkulov and Askarov v. Turkey* [GC], № 46827/99 и 46951/99, § 125; и *Paladi v. Moldova* [GC], №

39806/05, § 88). Това следва от изключителната важност на тези мерки, които се прилагат само в изключителни случаи, на базата на внимателна преценка и с цел да се предотврати извършването на тежко и непоправимо посегателство спрямо жалбоподателите. Целта на привременните мерки е да осигурят ефективното изследване на основателността на оплакванията на жалбоподателите при взимането на решение по същество. Поради това, държавите нямат право да заместват преценката на Съда със собствените си виждания за съществуването на реален риск от тежко и непоправимо посегателство, като само Съдът може да прецени дали наложените мерки са били спазени и да ги отмени. Решението за основателността на искането за прилагане на привременни мерки не подлежи на преразглеждане.

235-240. В настоящия случай Съдът отбелязва, че полските власти са връщали жалбоподателите многократно след постановяването на привременните мерки. В част от тези случаи жалбоподателите са представили копия от писмата на Съда, с които са информирани за наложените мерки, като техните защитници са изпратили копия и до Гранична полиция. Всички привременни мерки освен една все още са в сила, като тя е била изпълнена след значително забавяне, което е изложило жалбоподателите на риск от посегателства, от които мярката е имала за цел да ги предпази. Поради горното, Съдът намира, че Полша не е изпълнила задълженията си по чл. 34 от Конвенцията.

Ограничаване на правата за цели, различни от предвидените в Конвенцията

Действията на властите са били неправилно мотивирани и действителната цел на ареста и задържането на жалбоподателите е била да заглуши гласа им и да ги накаже за тяхната дейност на активисти в неправителствена организация.

Решение по делото [Yunusova and Yunusov v. Azerbaijan \(No. 2\) \(no. 68817/14\)](#)

Фактите: Двата жалбоподатели са съпрузи, които в момента живеят в Нидерландия. Г-жа Yunusova е известен защитник на правата на човека и граждански активист в Азербайджан, която по време на събитията е била директор на неправителствената организация „Институт за мир и демокрация“ („Сдружението“). Към онзи момент вторият жалбоподател също е работел в Сдружението.

На 16 април 2014 г. срещу Р.М., азербайджански журналист, било образувано наказателно дело за шпионаж, той било арестуван и обвинен в държавна измяна. В рамките на това производство жалбоподателите били призовани като свидетели, но и двамата не се явили, тъй като призовките им били връчвани или непосредствено преди часа на разпита, или часове след това. По искане на прокурора по делото били запорирани банковите им сметки поради „възникнала необходимост“, а с разрешение на съд било допуснато претърсването на апартамента им и офиса на Сдружението. Вечерта на 28 април 2014 г. двамата жалбоподатели направили опит да напуснат страната, но били задържани на летището. На място пристигнали следователи от прокуратурата, които претърсили багажа им и иззели паспортите им, различни документи и вещи, включително лаптоп, видеокамера и USB флаш памети. Жалбоподателите били задържани на летището до 3,40 ч. на следващата сутрин, когато били откарани с кола на домашния им

адрес. Служителите поискали да извършат претърсване в апартамента им, но жалбоподателката отказала да отвори вратата, страхувайки се, че може да ѝ подхвърлят доказателства. В двора на жилищния блок имало журналисти, които заснели случващото се и по-късно го излъчили като видео стриминг. Междувременно жалбоподателят се почувствал зле и бил откаран в болница. Според жалбоподателите това било в резултат от малтретирането, на което били подложени по време на ареста им. Първата жалбоподателка останала на място, под контрола на полицейските служители, които били събрани на двора и опитвали да я убедят да отвори вратата на апартамента. Според нея малко преди разсъмване тя се качила до апартамента на свой съсед, за да използва тоалетната, но била последвана от мъж полицаи, който влязъл заедно с нея в тоалетната и я наблюдавал през цялото време. Видеозаписите, представени от жалбоподателите, показват как тя се връща в двора, следвана от мъж полицаи, и се оплаква на негов началник, че е била наблюдавана докато е ползвала тоалетната. Началникът обяснява поведението на колегата си с необходимостта жалбоподателката да бъде пазена да не се самонарани.

В 7 ч. сутринта жалбоподателката била отведена в Главна прокуратура, където била разпитвана в продължение на 10 часа. След това в нейно присъствие водещият следовател извършил претърсване на офиса на Сдружението и на апартамента им. Били иззети различни документи и предмети. Жалбоподателката била освободена след края на претърсването около полунощ на 29 април 2014 г.

В последствие жалбоподателите оспорили законосъобразността на претърсването на багажа им на летището, изземването на паспортите им, претърсването на апартамента и офиса им, както и лишаването им от свобода. Те се оплакали и от тормоза и заплахите, на които били подложени при отвеждането им от летището до дома им,

както и от това, че полицаи е присъствал докато жалбоподателката е ползвала тоалетна. Те оспорили и запорирането на банковите им сметки. Съдилищата или оставили жалбите без уважение, или отказали да разгледат оплакванията им.

На 30 юли 2014 г. двамата жалбоподатели били арестувани и им били повдигнати обвинения. На жалбоподателката – за измама в големи размери, незаконно предприемачество, укриване на данъци в големи размери, държавна измяна и фалшифициране на официални документи, а на жалбоподателя – за измама в големи размери и държавна измяна. По искане на прокуратурата и на двамата била наложена мярка за неотклонение задържане под стража, която по-горният съд потвърдил.

През август 2015 г. жалбоподателите били осъдени съответно на 8,5 и 7 години лишаване от свобода, заменени от апелативния съд на 5 години условно лишаване от свобода. През април 2016 г. двамата заминали за Нидерландия, където получили политическо убежище. Наказателното производство срещу жалбоподателите е предмет на отделна жалба пред ЕСПЧ (№ 51984/19).

Решението:

1. Твърдени нарушения на чл. 5 от Конвенцията

87-90. Познавайки се на чл. 5, § 1 от Конвенцията, жалбоподателите се оплакват, че са били незаконно лишени от свобода в периода от 28 до 29 април 2014 г., че задържането им не е било предварително разрешено, както и че арестът и задържането им, извършени в рамките на наказателно производство срещу тях, не се основават на обосновано подозрение. Оплакват се и от липса на ефективен съдебен контрол на законността на лишаването им от свобода.

1. Твърдяно нарушение на чл. 5, § 1 поради ограничаване свобода на жалбоподателите от 28 до 29 април 2014 г.

91. По време на разглежданите събития жалбоподателите са се намирали под изключителния контрол на властите и не са

били свободни да се придвижват. В тази връзка Съдът отново подчертава, че за да определи дали е налице лишаване от свобода по смисъла на чл. 5 важен фактор, който трябва да се вземе предвид е контекстът, в който са предприети действията. При спиране за граничен контрол на летище с цел проверка на документи, когато задържането не надвишава времето, строго необходимо за спазване на съответните формалности, не възниква проблем по чл. 5. За разлика от това, в настоящия случай жалбоподателите не са били спрени при проверките за сигурност, които се извършват преди допускане до самолет, а са били задължени да придружат полицията за разпит като свидетели в рамките на наказателното производство срещу трето лице. Като взема предвид факта, че ограничаването на свободата на придвижване на жалбоподателите е продължило много часове, че те не са имали възможност да си тръгнат и това е било с цел довеждане за разпит, Съдът приема, че жалбоподателите са били лишени от свобода по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

92-97. С оглед становищата на страните и факта, че към този момент срещу жалбоподателите не е имало повдигнато обвинение Съдът приема, че оплакването следва да се разгледа по чл. 5, § 1 (b), доколкото жалбоподателите не са изпълнили задължението си да се явят на разпит след като са били призовани, което е достатъчно специфично и конкретно за целите на разпоредбата (вж. по-специално *Илия Стефанов срещу България*, по. 65755/01, §§ 73-75). Както Съдът е отбелязвал много пъти, задържането следва да е извършено по предвидения в закона ред, както и да е в съответствие с целта на чл. 5, а именно да защитава лицата от произвол. В конкретния случай, Съдът приема, че тези изисквания не са спазени, тъй като съгласно националното законодателство е следвало да има мотивирано решение на разследващите органи за задържането и отвеждането на жалбоподателите за разпит, поради което е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

2. Твърдяно нарушение на член 5, §§ 1 и 3 от Конвенцията поради липсата на

обосновано подозрение и мотиви на националните съдилища за продължаващото задържане на жалбоподателите между 30 юли 2014 г. и неуточнена дата през 2015 г.

98. Жалбоподателите се оплакват, че не е имало „обосновано подозрение“, че са извършили престъпление, тъй като повдигнатите срещу тях обвинения не били подкрепени с никакви доказателства. Изтъкват, че националните съдилища не са предоставили „релевантни и достатъчни“ мотиви, които да оправдават предварителното им задържане между 30 юли 2014 г. и неуточнена дата през 2015 г.

101-102. Съдът отбелязва, че повдигнати от жалбоподателите въпроси са предмет на добре установена практика. Съдът следва да се увери, че арестът и предварителното задържане на жалбоподателите се основават на обосновано подозрение, че последните са извършили престъпленията, в които са били обвинени (вж. *Merabishvili v. Georgia [GC]*, № 72508/13, § 187). Съдът отбелязва, че арестът и предварителното задържане на жалбоподателите се основават на обвинения, свързани с две групи факти: първата група факти е в основата на обвинението за държавна измяна, а втората касае различни обвинения във връзка с безвъзмездните средства, получени чрез НПО.

103-107. Относно обвинението в държавна измяна Съдът посочва, че от 2002 г. насетне както в Азербайджан, така и в чужбина е добре известно, че жалбоподателите са работели заедно с арменски партньори по съвместни проекти, насочени към подобряване на диалога между гражданските общества в двете държави. Прокуратурата обаче обвинява жалбоподателите, че проектите, представляват прикритие за сътрудничество с арменските тайни служби във вреда на националната сигурност на Азербайджан. Задачата на Съда е да провери дали е имало достатъчно обективни доказателства, които биха могли да накарат страничен безпристрастен наблюдател основателно да повярва, че жалбоподателят е могъл да извърши действията, които твърди прокуратурата. В тази връзка Съдът отбелязва, че възраже-

нията на жалбоподателите за липса на доказателства не са били разглеждани от съдилищата, че твърденията от правителството „сериозни доказателства“ не се виждат нито в прокурорските преписки, нито са цитирани в съдебните решения. Освен това в производството пред Съда правителството не е представило никакви материали, които да позволят да се направи заключение, че съществува обосновано подозрение жалбоподателите да са извършили престъпленията, в които са били обвинени. Предвид това Съдът прави заключение, че през разглеждания период не е доказано, че жалбоподателите са били лишени от свобода при наличие на „обосновано подозрение“, че са извършили престъплението държавна измяна и е налице нарушение на ЕКПЧ.

108-111. Относно обвиненията за незаконно предприемачество и укриване на данъци в големи размери, неправомерното поведение на жалбоподателката се изразява в недеklarиране на безвъзмездни средства, получени чрез неправителствени организации, което обаче представлява административно нарушение, за което е предвидено съответното наказание. Липсват факти, информация или доказателства, които да показват, че тя е извършвала търговска дейност или че е укривала данъци. Що се отнася до обвинението за измама в големи размери, Съдът отбелязва, че жалбоподателката е обвинена, че е присвоила, чрез злоупотреба с доверие, определена част от парите, поверени ѝ от дарители по споразуменията за отпускане на безвъзмездни средства, внасяйки заедно с втория жалбоподател тези суми в общите им лични банкови сметки. Съдът обаче отбелязва, че това обвинение не е подкрепено с никакви доказателства. Поспециално остава неясно защо изтеглянето на тези суми от банковата сметка на Сдружението прокуратурата счита за измамна дейност, а не за теглене с цел плащания на такси и възнаграждения във връзка с администрацията и управлението на съответните проекти от жалбоподателката. Съдът също така отбелязва, че липсват оплаквания от страна на донорите по проектите за неправомерно изхарчени средства. По същия начин, нищо в националните решения не подкрепя останалите обвинения срещу жалбоподателите.

112-114. С оглед на изложеното Съдът намира, че предоставените му материали не отговарят на минималния стандарт, определен от чл. 5, § 1(с) от Конвенцията за разумността на подозрение, необходимо за арест и продължително задържане на дадено лице. Следователно е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията и не е необходимо да се разглеждат оплакванията по чл. 5, § 3 дали съдебните решения за продължаването на задържането им се основават на относими и достатъчни основания.

3. Твърдяно нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията за липса на ефективен съдебен контрол за законосъобразността на задържането на жалбоподателите

115-116. Съдът отбелязва, че националните съдилища по настоящото дело систематично не са проверявали наличието на обосновано подозрение, като основание за ареста и задържането на жалбоподателите, въпреки многократните оплаквания на жалбоподателите в тази насока. Националните съдилища са използвали неясни и стереотипни формули и автоматично са удовлетворявали исканията на представителите на обвинението без да извършат истински и независим съдебен контрол за законосъобразността на задържането. Съответно е налице нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

II. Твърдяно нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията

118-126. Жалбоподателите се оплакват, че съвместното прес съобщение на Главна прокуратура и Министерството на националната сигурност, направено на 31 юли 2014 г., е нарушило презумпцията за невиновност. Съдът напомня, че презумпцията за невиновност ще бъде нарушена, ако съдебно решение или изявление на държавен служител относно лице, обвинено в престъпление, отразява мнение, че лицето е виновно, преди това да бъде доказано съгласно закона. Съвместното изявление по настоящото дело съдържа потвърждение, че е било установено, че с действията си жалбоподателите са извършили деяния, които осъществяват състава на конкретни престъпления по националното законо-

дателство. Съдът напомня, че задължението за информиране на обществеността за развитието на наказателно производство срещу известни представители на гражданското общество и активисти за човешки права не може да оправдае неправилния подбор и използване на думи, който трябва да е такъв, че да зачита презумпцията за невиновност. Съдът счита, че изявлението, преценено в цялост, не е направено с необходимата дискретност и предпазливост. По-специално, Съдът отбелязва, че на два пъти в изявлението се прави позоваване на съществуващо обосновано подозрение. Първият път само по отношение на едно от обвиненията спрямо жалбоподателката, докато другата група факти, които са инкриминирани спрямо двамата жалбоподатели са били представени в изявлението като установени факти. Вторият път, в края на изявлението, позоваването на обосновано подозрение е общо спрямо двамата жалбоподатели, но формулировката там се опровергава от предходните забележки в декларацията, която представя участието на жалбоподателите в извършването на тези престъпления като установен факт, без никаква квалификация или резерви. Освен това споменаването и препратката към съществуването на подозрение срещу жалбоподателите не е направено в началото на изявлението, за да може външен читател да разбере, че жалбоподателите са само заподозрени в извършването на тези престъпления, а в края, когато читателят вече е формирал възглед, че жалбоподателите са ги извършили. Така начинът на формулиране на изявлението в цялост, създава впечатлението, че жалбоподателите са считани за виновни, преди това да е било установено и доказано съгласно закон. Предвид това Съдът констатира нарушение на чл.6, § 2 от Конвенцията.

III. Твърдени нарушения на член 8 от Конвенцията

1. Твърдяното нарушение по отношение на жалбоподателката

127-129. Съдът счита, че при обстоятелствата по настоящото дело следва да разгледа оплакването на жалбоподателката относно нахлуването в тоалетната на поли-

цейски служител от мъжки пол по чл. 8 от Конвенцията.

130-133. Правителството оспорва твърденията на жалбоподателката и поддържа, че тя не е представила доказателства и че позоваването на видеозаписите е недопустимо, тъй като те не са били представени пред националните съдилища. От своя страна жалбоподателката представя видеозаписи, чиято автентичност не е оспорена от правителството. Следователно са налице *prima facie* доказателства и Съдът приема твърденията на жалбоподателката за случилото се за правдоподобни. Що се отнася до аргумента на правителството, че видеозаписите са недопустими, Съдът подчертава, че жалбоподателката изрично е повдигнала това оплакване пред националните съдилища. Съдът повтаря, че в производството пред него няма процесуални изисквания за допустимостта на доказателствата или предварително определени формули за тяхната оценка. В настоящия случай Съдът отбелязва, че в производството пред националните съдилища, иницирано от жалбоподателите, те са представили списък с уеб адреси, на които са били публикувани видеозаписите на събитията. В решенията на националните съдилища няма нищо, от което да се предположи, че те са били възпрепятствани да разгледат видеозаписите или че използването на последните като доказателства е било процесуално недопустимо на други основания.

134-137. Съдът отново подчертава, че понятието „личен живот“ е широко и обхваща както физическия, така и психическия интегритет. Човешкото тяло е част от интимния аспект на личния живот (*Y.F. v. Turkey, no. 24209/94, § 33*). Съдът съответно намира, че нахлуването на мъж-полицай в тоалетната, докато жалбоподателката я ползва очевидно представлява намеса в правото на жалбоподателката на зачитане на личния ѝ живот.

138-143. Съдът изхожда от презумпцията, че намесата е била предвидена в закона и е преследвала легитимна цел. Съдът отбелязва, че националните съдилища не са разгледали твърденията на жалбоподателката по същество, отхвърляйки ги като недо-

казани. Все пак от доказателства по делото е видно, че полицейският служител е нахлул в тоалетната, докато първата жалбоподателка я е използвала. Тези действията са били оправдани от началника му със съображения за сигурност, по-специално, както се твърди, за да бъде предпазена жалбоподателката от самонараняване. От фактите по делото обаче не се вижда, че е имало извънредна ситуация, изискваща въпросният служител да предприеме някакви непосредствени действия, за да защити жалбоподателката или че е имало риск от самонараняване. Правителството не е представило аргументи или доказателства в тази насока, като например показания на съседа, чиято тоалетна е ползвала жалбоподателката. Предвид това предприетите от полицейския служител действия не могат да се приемат за необходими в едно демократично общество и следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

2. Твърдяно нарушение по отношение на претърсването на жалбоподателите

144-147. Жалбоподателите се оплакват от претърсването им на летището, както и от претърсването на дома им и офиса на Сдружението и изземването на различни предмети и документи. Според жалбоподателите претърсването на багажа им на летището е било извършено при липса на съдебно разрешение. Що се отнася до този на дома им и на офиса на Сдружението, те твърдят, че разпорежданията, издадени от националния съд, са били неясни и не били подкрепени от никакви доказателства. Според правителството на летището багажът на жалбоподателите е бил прегледан, а не „претърсен“, а останалите действия са били извършени на основание съдебно решение и в интерес на националната сигурност.

148-151. Съдът приема, че без значение каква е класификацията по националния закон, проверката на багажа, претърсването на дома и офиса и изземването на вещи представлява намеса в правата на жалбоподателите на личен живот, дом и кореспонденция по смисъла на чл. 8, § 1. Съдът отново подчертава, че основният предмет и цел на чл. 8 е да се осигури защита срещу

произволна намеса от страна на публичната власт. Изброените в § 2 изключения от правото на зачитане на личния и семеен живот, дома и кореспонденцията, трябва да бъдат тълкувани ограничително. За да бъде съвместимо с Конвенцията, ограничението на някои от тези права трябва по-специално да преследва цел, която може да бъде свързана с една от целите, изброени в тази разпоредба.

152-154. Съдът намира за важно да подчертае, че претърсването и изземването не е било извършено като част от митнически контрол или в контекста на проверки за сигурност преди допускане до самолета, а в контекста на наказателно производство срещу трета страна. По-специално, извършеното претърсване и изземване на летището е било разпоредено от следовател на основание „необходимост, възникнала в контекста на наказателното дело срещу Р.М.“, а претърсванията и изземванията в дома и офиса на жалбоподателите са били извършени въз основа на решението на районния съд, който е разрешил това с мотива, че „[Р.М. е бил] в тясна връзка с жалбоподателите“ и е „сътрудничил на Сдружението“. Според Съда обаче неконкретизираната „възникнала необходимост“ в рамките на наказателното дело срещу Р.М. и фактът, че той е бил в тясна връзка с жалбоподателите и е сътрудничил на Сдружението, не може да се приемат, като обосновано предположение, че доказателства от значение за разследването по наказателно дело е можело да бъдат открити при извършване на претърсването (сравни *Buck v. Germany*, по. 41604/98, § 41, където целта на заповедта за претърсване и изземване е била да се установи самоличността на лице, отговорно за престъпление, свързано с превишаване на скоростта). Според Съда националните власти не са обяснили защо считат, че извършването на оспорваните претърсвания и изземвания би спомогнало за разследването по наказателното дело срещу Р.М. и/или за защита на националната сигурност. Правителството също не е представило пред Съда никаква конкретна информация в този смисъл.

155-157. Освен това Съдът не може да пренебрегне факта, че няколко дни преди ареста на жалбоподателите на летището и извършените претърсвания и изземвания властите са образували наказателно производство във връзка с предполагаеми нередности във финансовата дейност на редица неправителствени организации, последвани от ареста на известни активисти на неправителствени организации, както и претърсването на офиси и помещения. Поради това в светлината на специфичния контекст на настоящото дело и непосочването на конкретни основания в националното производство или в производството по Конвенцията, които да оправдават оспорваните мерки, Съдът намира, че правителството не е доказало убедително, че властите са били водени от сочените легитимни цели, а именно разследването срещу Р.М. и защита на националната сигурност. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

IV. Твърдяно нарушение на чл. 2 от Протокол № 4 към Конвенцията

160-162. Жалбоподателите се оплакват, че изземването на паспортите им и невъзможността да напуснат страната представляват нарушение на чл. 2 от Протокол № 4. Съдът отбелязва, че липсва официално решение на националните власти, с което да се налага забрана за пътуване на жалбоподателите. В същото време като резултат от изземването на паспортите им те фактически са били поставени в положение да не могат да напуснат държавата. В тази връзка Съдът подчертава, че мярка посредством, която лице е лишено от документ за самоличност, като например паспорт, представлява намеса в упражняването на свободата на придвижване (вж. *Napijalo v. Croatia*, 66485/01, § 69). Съдът обаче отбелязва, че вече е установил съгласно чл. 8, че претърсването и изземването на различни документи, включително паспортите на жалбоподателите, не преследва „легитимна цел“. При тези обстоятелства Съдът намира, че не е необходимо да разглежда отделно оплакването на жалбоподателите по чл. 2 от Протокол № 4 към Конвенцията (сравни *Пенчеви срещу България*, № 77818/12, § 77)

V. Твърдяно нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията

165-170. Жалбоподателите се оплакват, че запорирането на банковите им сметки е било незаконно, тъй като е било извършено без съдебна заповед в противоречие с националното законодателство. В този контекст Съдът отново подчертава, че запорирането на банкови сметки трябва да се разглежда като мярка за контрол върху използването на собствеността, която трябва да бъде законна. Съдът отбелязва, че липсва мотивирано решение на съд или следовател, което да докаже съществуването на разумни основания за запорирането на банковите сметки на жалбоподателите. Запорирането е било извършено единствено въз основа на искане, отправено от прокуратурата до банката, позоваващо се на „възникнала необходимост“ в рамките на наказателно дело. Изглежда, че такова искане не отговаря на изискванията на националното законодателство. Изводът, че намесата в имуществените права на жалбоподателите е незаконна, прави ненужно да се преценява дали е постигнат справедлив баланс между изискванията на обществен интерес и този за защита на основните права на лицето. Предвид изложеното Съдът намира нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

VI. Твърдяно нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 1 от Протокол № 1 и чл. 2 от Протокол № 4

171-178. По оплакванията на жалбоподателите, че не са разполагали с ефективни средства за защита на правата си на собственост и на придвижване Съдът отбелязва, че с оглед горните констатации за нарушение оплакванията по чл. 13 са защитими. Националните съдилища обаче са отказали да разгледат оплакванията по същество. Следователно е налице нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 1 от Протокол № 1 и чл. 2 от Протокол 4.

VII. Твърдяно нарушение на чл. 18 във връзка с чл. 5 от Конвенцията

179-183. Жалбоподателите се оплакват, че между 30 юли 2014 г. и неуточнена дата през 2015 г. правото им на свобода било

ограничено за цели, различни от предвидените в Конвенцията. Твърдят, че арестът и предварителното им задържане са имали за цел те да бъдат наказани и принудени в качеството си на защитници на правата на човека и граждански активисти да замълчат. Правителството сочи, че наложените ограничения са преследвали целите на чл. 5 от Конвенцията и са били във връзка с разследване на твърдения за извършени от жалбоподателите сериозни престъпления.

184-188. Съдът разгледа оплакванията на жалбоподателите в светлината на съответните общи принципи, изложени от Голямата камера в решението по делото *Merabishvili* (§§ 287-317). Съдът отбелязва, че вече е установил, че арестът и предварителното задържане на жалбоподателите между 30 юли 2014 г. и неуточнена дата през 2015 г. не са извършени с оглед, предвидена в член 5, § 1(с) от Конвенцията цел. Това обаче не е достатъчно основание за отделно разглеждане на оплакване по чл. 18, освен ако твърдението, че ограничението е приложено за цел, която не е предвидена от Конвенцията, се явява основен аспект на делото (вж. *Merabishvili*, § 291). Следователно остава да се установи дали има доказателства, че действията на властите всъщност са били ръководени от скрита цел. Съдът намира, че настоящото дело съставлява част от модел на действие на правителството, тъй като съвкупността от факти по делото на жалбоподателите е подобна на тази в предишни дела, когато при съпоставяне на липсата на подозрение за извършено престъпление с контекста на ситуацията е доказано наличие на скрита цел.

189-195. Първо, що се отнася до статута на жалбоподателите, Съдът отбелязва, че не се спори между страните, че първата жалбоподателка е известен защитник на правата на човека, а съпругът ѝ е бил тясно ангажиран с дейността ѝ. На второ място, както Съдът е установил, фактите по делото не покриват елементите на тежките престъпленията, в които са били обвинени жалбоподателите. На трето място, Съдът отбелязва, че арестът на жалбоподателите е бил придружен от заклеймяващи изявления на публични служители срещу местните НПО и техните лидери, включително жалбоподателите,

които са били наречени „предатели“. Тези изявления не се отнасят просто до предполагаемо нарушение на националното законодателство, а по-скоро имат за цел да делегитимират работата на неправителствените организации. Четвърто, общият контекст на все по-суровото и ограничително законодателно регулиране на дейността и финансирането на НПО не може да бъде просто пренебрегнат в случай като настоящия, когато подобна ситуация довежда до преследване на активисти на НПО за предполагаемо неспазване на законови формалности от административен характер във връзка с извършваната от тях работа. На пето място, ситуацията на жалбоподателите трябва да се разглежда на фона на арести на други известни активисти на гражданското общество и защитници на правата на човека, които са били задържани и обвинени до голяма степен за подобни престъпления. Съвкупността от горните обстоятелства показва, че действията на властите са били неправилно мотивирани и действителната цел на оспорените мерки е била да заглуши гласа им и да ги накаже за дейността им на активисти в НПО. В

светлината на тези съображения Съдът намира, че ограничението на свободата на жалбоподателите между 30 юли 2014 г. и неуточнена дата през 2015 г. е било наложено за цели, различни от предвидените в чл. 5, § 1 (с) от Конвенцията и следователно е нарушен чл.18 от Конвенцията.

196-198. С оглед изводите си по чл. 5, §§ 1 и 4 и чл. 18 Съдът намира, че не е необходимо да разглежда оплакването по чл. 11 от Конвенцията, основаващо се на същите факти.

199-202. Съдът е намерил нарушение на чл. 34 от Конвенцията въз основа на факта, че правителството е спряло лиценза за правоспособност на адвоката на жалбоподателите пред ЕСПЧ, както и че те не са могли да се срещат с него докато са били в затвора.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя *София Разбойникова*

Подбор на решенията на ЕСПЧ *Здравка Калайджиева*

За изготвянето на броя допринесоха и *Диляна Гитева, Георгица Петкова, Десислава Джарова, Стоян Мадин, Христо Пешев.*

E-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.